ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Tekmeria

Vol 15 (2020)

(2019-2020)

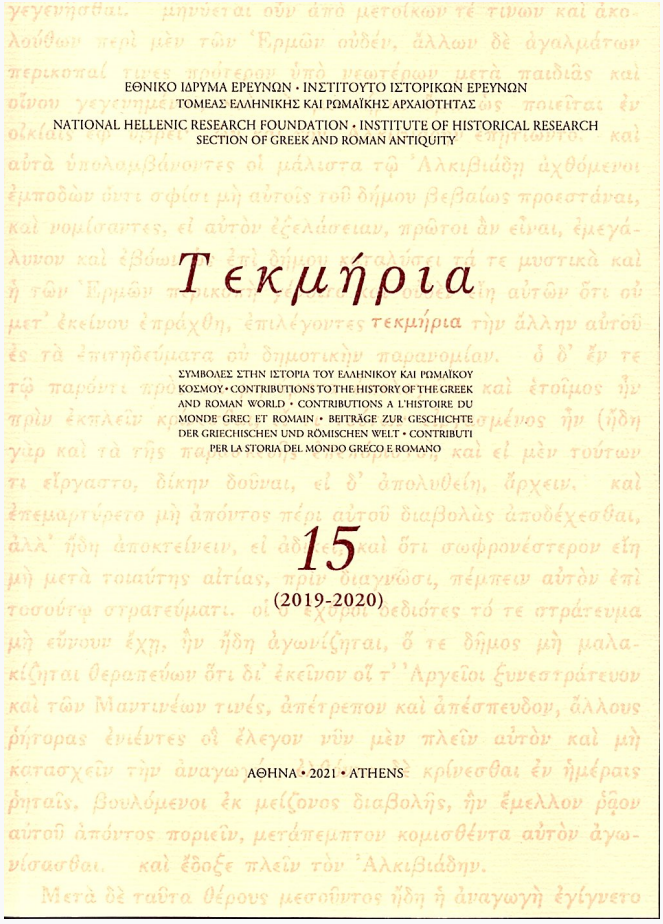

Ἔθνη Θρᾳκῶν στὴ Θράκη τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους I. Κορπίλοι καὶ Κορπιλική

Μαρία-Γαβριέλλα Παρισάκη

doi: 10.12681/tekmeria.27026

Copyright © 2021, Μαρία-Γαβριέλλα Παρισάκη

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

Παρισάκη Μ.-Γ. (2021). Ἔθνη Θρᾳκῶν στὴ Θράκη τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους I. Κορπίλοι καὶ Κορπιλική. *Tekmeria*, *15*, 187–226. https://doi.org/10.12681/tekmeria.27026

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 13/02/2026 02:35:20

ΜΑΡΙΑ-ΓΑΒΡΙΕΛΛΑ ΠΑΡΙΣΑΚΗ

Ἔθνη Θρᾳκῶν στὴ Θράκη τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους I. Κορπίλοι καὶ Κορπιλική*

Οἱ μαρτυρίες ποὺ παραπέμπουν εὐθέως στὴν ἐνεργὴ παρουσία καὶ δράση τοῦ φύλου τῶν Κορπίλων στὰ πράγματα τῆς Θράκης καλύπτουν μιὰ ἰδιαίτερα σύντομη περίοδο ποὺ ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1ου π.Χ. μέχρι καὶ τὸν 1ο αἰ. μ.Χ. Μιὰ ἀβέβαιη –λόγῳ παραφθορᾶς, ὅπως ἀναλύεται ἀμέσως πιὸ κάτω– ἀναφορὰ θὰ μποροῦσε νὰ ἀναβιβάσει τὴν παρουσία τους στὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ., τέλος, χρονολογεῖται πιθανότατα ὁ κατάλογος τῶν στρατηγιῶν τῆς Θράκης τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, ὅπου ἀπαντᾶ καὶ

---

* Οἱ ἐργασίες γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ χρηματοδοτήθηκαν ἀπὸ τὸ πρόγραμμα «ΑΝΑΒΑΘΜΙΣ. Ανάπτυξη της ιστορικής έρευνας: μελέτες και ψηφιακές εφαρμογές», μὲ κωδικὸ MIS 5002357. Τὸ πρόγραμμα ἐντάσσεται στὴ «Δράση Στρατηγικής Ανάπτυξης Ερευνητικών και Τεχνολογικών Φορέων» καὶ χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Ἐπιχειρησιακὸ Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» στὸ πλαίσιο τοῦ ΕΣΠΑ 2014-2020, μὲ τὴ συγχρηματοδότηση τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἕνωσης (Εὐρωπαϊκὸ Ταμεῖο Περιφερειακῆς Ἀνάπτυξης). Ἕνα δεύτερο ἄρθρο, μὲ τίτλο «Ἔθνη Θρᾳκῶν στὴ Θράκη τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους, II. Σαπαῖοι καὶ Σαπαϊκή», δημοσιεύεται στὸ ἑπόμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Τεκμήρια*. Ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ὀφείλονται στὸν συνάδελφο Βύρωνα Ἀντωνιάδη, γιὰ τὴν καθοριστικὴ συμβολή του στὴ διαμόρφωση τοῦ χάρτη ποὺ συνοδεύει τὴν παροῦσα μελέτη, στὸν Γεώργιο Βαλσαμάκη, γιὰ τὴ συνδρομή του στὴν ἀποδελτίωση τῶν ἀρχαιολογικῶν θέσεων τοῦ νομοῦ Ἕβρου, καθὼς καὶ στοὺς δύο ἀνώνυμους ἀξιολογητὲς γιὰ τὶς χρήσιμες παρατηρήσεις τους. Θερμὲς εὐχαριστίες ὀφείλονται καὶ στὴ συνάδελφο Μύρινα Καλαϊτζῆ (ΙΙΕ/ΕΙΕ), τὴν ἀρχαιολόγο Ἀθανασία Κυριάκου (Μέλος τοῦ Ἐργαστηριακοῦ Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ στὸ Τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) γιὰ τὴ σχετικὴ μὲ τὴ σύνδεση ἀρχαιολογικῶν καταλοίπων καὶ ἐθνικῶν ὁμάδων συζήτηση, τὴν ἀρχαιολόγο τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ροδόπης Μαρίνα Τασακλάκη, ποὺ μοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴ στὰ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα εὑρήματα τῆς περιοχῆς Ἰτέας-Ἀρδανίου, καθὼς καὶ στοὺς Πασχάλη Πασχίδη καὶ Elena Martín González.

ή μόνη διαθέσιμη στὴν ἔρευνα μαρτυρία περὶ Κορπιλικῆς στρατηγίας. Ὅλες οἱ σχετικὲς ἀναφορὲς χωροθετοῦν φῦλο καὶ στρατηγία στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ (**χάρτης 1**).[1]

1. Ἀναζητώντας τὴν ἀρχαιότερη ἀναφορά – ἡ μαρτυρία τοῦ Τίτου Λίβιου

Στὸν Τίτο Λίβιο –καί, συγκεκριμένα, στὴν πολύτιμη γιὰ τὴν τοπογραφία ἀλλὰ καὶ τὸν φυλετικὸ χάρτη τῆς νότιας Θράκης περιγραφὴ τῆς πορείας τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ μετὰ τὴ νίκη του ἐπὶ τοῦ Ἀντιόχου Γ΄ καὶ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τῆς Ἀπαμείας τὸ 188 π.Χ.– ἐντοπίζουν πολλοὶ νεώτεροι μελετητὲς τὴν ἀρχαιότερη περὶ Κορπίλων ἀναφορά. Περιγράφοντας τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ φορτωμένου μὲ λάφυρα στρατοῦ τοῦ Μάνλιου Οὐόλσωνος στὸ τμῆμα ἀπὸ τὸν Μέλανα ποταμὸ μέχρι καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Μαρωνείας καὶ τῶν Ἀβδήρων, ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς ἀναφέρεται μὲ λεπτομέρεια στὶς δύο ἐπιθέσεις ποὺ ὀργάνωσαν κατὰ τῶν Ρωμαίων πέντε συνολικὰ θρακικὰ φῦλα, μνημονεύοντας τόσο τὴν ὀνομασία τους ὅσο καὶ τὴ συνολικὴ ἀριθμητική τους δύναμη.[2] Ἡ πρώτη

1. Ὅλες οἱ διαθέσιμες στὴν ἔρευνα μαρτυρίες εἶναι φιλολογικές· γιὰ τὶς μαρτυρίες αὐτές, βλ. τὴν ἀνάλυση ποὺ ἀκολουθεῖ στὶς ἑνότητες 1-5. Οἱ ἀναφορὲς στὴ σύγχρονη βιβλιογραφία παραμένουν σποραδικὲς καὶ σύντομες, βλ. Tomaschek 1893, 69-70· Σαμοθράκης 1963, 314, λ. Κορπιλική, Κορπίλοι, Κορπίλων (Στενά)· Detschew 1976, 254, λ. Κορπῖλοι/Κορπίλοι/Corpili (βλ. καὶ 232, λ. Κάρποι, λόγῳ τῆς υἱοθετούμενης ἀπὸ τὸν Βούλγαρο συγγραφέα ἐτυμολογίας)· Fol 1975, 85-86· Delev 2009, 246-247. Στὸ πρόσφατο βιβλίο τοῦ ἰδίου γιὰ τὰ θρακικὰ φῦλα τῆς νοτιο-δυτικῆς Θράκης (Delev 2014) δὲν περιέχεται λῆμμα περὶ Κορπίλων, ἀφοῦ ἡ ἀνάλυση ὁλοκληρώνεται στὸ χωροθετούμενο ἀμέσως δυτικὰ τῶν Κορπίλων φῦλο τῶν Σαπαίων. Ὡς κύριο ὄνομα, τέλος, ἀπαντᾶ σὲ δύο ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ τὴν Ἴμβρο, βλ. *IG* XII 8, 126 ([ἡ δεῖνα] | [τοῦ δεῖνος] | Κορπείλου | θυγάτηρ, | γυνὴ δὲ Ἀπολ|λωνίου Κορπί|λου χαῖρε) καὶ 127 ([---] | Κορπείλ̣[ου] | χαῖρε)· πρβλ. καὶ *LGPN* I, λ. Κορπίλος. Σημειώνεται πὼς στὶς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τὸ ἐθνικὸ ἄλλοτε ὀξύνεται καὶ ἄλλοτε περισπᾶται· ὁ Αἴλιος Ἡρωδιανός, ἐν τούτοις, ρητῶς τὸ ἐντάσσει στὴν κατηγορία τῶν εἰς <ιλος> ἀρσενικῶν ποὺ ἔχουν τὸ <ι> βραχὺ καὶ παροξύνονται (*Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.162).

2. Γιὰ τὴν πρώτη ἐπίθεση, βλ. Τίτος Λίβιος 38.40.6-7: A Cypselis via decem milium fere silvestris angusta confragosa excipiebat propter cuius difficultatem itineris in duas partes divisus exercitus, et praecedere una iussa, altera, magno intervallo cogere agmen, media impedimenta interposuit; plaustra cum pecunia publica erant pretiosaque alia praeda. Ita cum per saltum iret, Thraecum decem haud amplius milia ex quattuor populis, Astii et Caeni et Maduateni et Coreli, ad ipsas angustias viam

καὶ σοβαρότερη ἔλαβε χώρα ἀνατολικὰ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καί, συγκεκριμένα, σὲ στενό, δύσβατο καὶ δασῶδες πέρασμα μήκους 10 ρ.μ. ποὺ ὁ ἱστορικὸς τοποθετεῖ ἀνάμεσα στὰ Κύψελα καὶ τὸν Ἕβρο. Στὴν ἐπίθεση αὐτή ὁ Τίτος Λίβιος ἀναφέρει πὼς συνέπραξαν 10.000 Θρᾶκες προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς Asti et Caeni et Maduateni et Coreli. Ἡ δεύτερη ἀναφερόμενη ἀπὸ τὸν Τίτο Λίβιο ἐπίθεση κατὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ τοποθετεῖται στὴν περιοχὴ τῶν Τεμπύρων, μετὰ τὴ διάβαση τοῦ Ἕβρου καί, ἑπομένως, δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ ἀλλὰ πρὶν τὴν εἴσοδο στὴν πεδιάδα τῆς Πριαντικῆς, στὰ βόρεια τῆς Μαρωνείας. Στὴν ἐπίθεση αὐτὴ ἀναφέρονται ὀνομαστικὰ μόνο οἱ Thrausi.

Ἀστὲς καὶ Καινοὶ ἀνήκουν στὰ καλύτερα χωροθετημένα φῦλα τῆς ἀνατολικῆς Θράκης, οἱ πρῶτοι στὴν περιοχὴ τοῦ ὄρους Στράντζα καὶ οἱ δεύτεροι στὴν περιοχὴ βορείως τῆς Χερσονήσου.[3] Ἀντιθέτως, ἡ ταύτιση τῶν Maduateni

---

circumsederunt· καί, γιὰ τὴ δεύτερη, Τίτος Λίβιος 38.41.5-6: Aliae angustiae circa Tempyra excipiunt –hoc loco nomen est– nec minus confragosae quam priores; sed, quia nihil silvestre circa est, ne laterbas quidem ad insidiandum praebent. Huc ad eandem spem praedae Thrausi gens et ipsa Thraecum, convenere; sed, quia nudae valles procul ut conspicerentur angustias obsidentes efficiebant, minus terroris tumultusque fuit apud Romanos; quippe etsi iniquo loco, proelio tamen iusto, acie aperta, signis collatis dimicandum erat. Ἡ περιγραφὴ τῆς πορείας τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατεύματος (βλ., συνολικά, Τίτος Λίβιος 38.40-41) καὶ οἱ τοπογραφικὲς πληροφορίες ποὺ παρέχονται σ' αὐτὴν ἔχουν ἐπανειλημμένως προκαλέσει τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἔρευνας. Στὸ χωρίο ἀναφέρεται ἀναλυτικότερα ὁ Mottas 1989, 91-92 καί, πρόσφατα, οἱ Iliev 2015, 130-133 καὶ Boteva 2017. Στὸ ἴδιο ἐπεισόδιο ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἀππ., *Συριακή* 11.7.43, μὲ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες (πρβλ. τὸν χαρακτηρισμὸ στενὴν καὶ μακρὰν καὶ δύσβατον ὁδόν), ἀλλὰ χωρὶς ἄμεσες ἀναφορὲς στὰ ὀνόματα τῶν ἐπιτιθεμένων (οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται γενικῶς ὡς Θρᾷκες) καὶ χωρὶς λεπτομερὴ περιγραφὴ τῆς τοπογραφίας· πρβλ. καὶ τὴν πολὺ σύντομη ἀναφορὰ τοῦ Πολυβίου (21.45.12: ἀναζεύξαντες προῆγον ἐφ' Ἑλλήσποντον). Ὁ προταθεῖς ἀπὸ ὁρισμένους μελετητὲς (βλ. Paunov 2013, 50 καὶ Iliev 2015, 133 σημ. 33) συσχετισμὸς μὲ προβληματικὸ καὶ ἰδιαίτερα σύντομο χωρίο τοῦ Φλώρου (1.39.6: Volso Rhodopen Caucasumque penetravit) εἶναι ἐπισφαλὴς καὶ δὲν προσφέρει καμμία ἐπιπρόσθετη πληροφορία. Σημειώνεται πὼς δύο χρόνια νωρίτερα –τὸ 190 π.Χ.– τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σκιπίωνα εἶχαν καὶ πάλι διασχίσει τὴ Θράκη πορευόμενα πρὸς τὴ Μικρὰ Ἀσία, πιθανότατα μέσῳ τῆς ἴδιας διαδρομῆς καὶ χωρὶς προβλήματα, βλ. Τίτος Λίβιος 37.7.8-16 (κυρίως 37.7.9 καὶ 16) καὶ 38.41.11-14· πρβλ. Iliev 2015, 190 καὶ Mottas 1989, 91.

3. Γιὰ τοὺς Καινούς, βλ. ἐνδεικτικὰ Loukopoulou 1987, 74-78· γιὰ τοὺς Ἀστούς, βλ. *RE* II.2 (1896) 1772-1773, λ. Ἀσταί (E. Oberhummer).

καὶ Coreli ἐμφανίζεται ἐξαιρετικὰ προβληματική, τόσο ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος πὼς τὰ συγκεκριμένα ἐθνωνύμια δὲν φαίνεται νὰ παραδίδονται ἀλλοῦ ὅσο καὶ ἐξ αἰτίας τῆς φθορᾶς τοῦ κειμένου στὸ σημεῖο αὐτό, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει βεβαιότητες.[4] Πολλοὶ μελετητές, ἐν τούτοις, ἀποδέχονται τὴν ταύτιση τῶν Coreli[5] μὲ τοὺς Corpili, ποὺ λίγα χρόνια ἀργότερα ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Στράβωνα ὡς δρῶντες στὴν ἴδια περίπου περιοχή. Μιὰ τέτοια ταύτιση –πού, ἂν καὶ ἀβέβαιη, φαίνεται νὰ χαίρει εὐρύτερης ἀποδοχῆς στὴ σύγχρονη ἔρευνα–[6]

4. Γιὰ τοὺς Maduateni, βλ. Tomaschek 1893, 70, ποὺ τοὺς τοποθετεῖ στὴν περιοχὴ τῆς Ροδόπης, ἀλλὰ χωρὶς συγκεκριμένα ἐπιχειρήματα· βλ., ἐπίσης, τὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ B. Lenk στὴ *RE* XIV.1 (1928) 204, ποὺ τοὺς τοποθετεῖ στὴν περιοχὴ τοῦ Ἐργίνου καὶ τῶν παραποτάμων του καὶ τοὺς ἀναφέρει ὡς περικλειόμενους ἀπὸ τοὺς Ἀστούς, τοὺς Καινοὺς καὶ τοὺς Κορπίλους· καθὼς καὶ τὰ σχόλια τοῦ Briscoe 2008, 144. Ὁ τελευταῖος ἀναφέρει πὼς «The *Maduateni* can scarcely be the inhabitants of Madytus, as W-M [ἐνν. οἱ Weissenborn καὶ Müller] thought possible, who were surely not marauding Thracians at this time, even though the form of the name is similar». Τὴ σύνδεση μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Μαδύτου –ποὺ στὶς πηγὲς ἀναφέρονται ὡς Μαδυτεῖς/Μαδύτιοι– εἶχε ἀπορρίψει καὶ ὁ Tomaschek ὅ.π. Πρόσφατα, ὁ Iliev 2015, 131 σημ. 19 ὑποστήριξε πὼς τὸ ἐθνωνύμιο Maduateni θὰ μποροῦσε νὰ ἑρμηνευθεῖ ὡς ἀπόδοση στὴ λατινικὴ τῆς ἔκφρασης Μαίδων τινές, ποὺ θὰ ἀπαντοῦσε στὸ ἀντίστοιχο –μὴ σωζόμενο– χωρίο τοῦ Πολυβίου. Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ θὰ πρέπει, κατὰ τὴν ἄποψή μας, νὰ ἀπορριφθεῖ. Ἡ δράση τῶν Μαίδων ἐμφανίζεται σταθερὰ χωροθετημένη στὴν περιοχὴ τοῦ Στρυμόνα (βλ. Parissaki 2015) καί, παρὰ τὴν ἀντι-ρωμαϊκή τους στάση μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, δὲν ἀποκλείεται κατὰ τὶς πρῶτες δεκαετίες τῆς ρωμαϊκῆς ἐπέκτασης στὰ πράγματα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἡ στάση τους νὰ ἦταν λιγότερο ἐπιθετική, βλ. τὴ συζητούμενη ἀμέσως πιὸ κάτω πρόταση συμπλήρωσης τοῦ ὀνόματός τους σὲ χωρίο τοῦ Τίτου Λίβιου, ὅπου ἀναφέρεται ἀποστολὴ πρεσβείας στὴ Ρώμη τὸ 172 π.Χ. (σημ. 8). Μία ἀκόμη πρόταση διατυπώθηκε ἀπὸ τὴν Boteva 2017, 122 γιὰ διόρθωση τῆς παραδιδόμενης γραφῆς σὲ Maduathyni/(?Mandathyni) καὶ χωροθέτηση τοῦ φύλου στὴν περιοχὴ τοῦ Βυζαντίου.

5. Στὰ χειρόγραφα παραδίδεται ἡ γραφὴ Coreli ἢ Cornelii καὶ ἀσφαλῶς στὶς στερεότυπες ἐκδόσεις υἱοθετεῖται ἡ πρώτη· πρβλ. τὸ σχόλιο τοῦ Briscoe 2008, 144, ποὺ χαρακτηρίζει τὴ γραφὴ Cornelii ὡς «clearly a 'Romanizing' corruption».

6. Ἡ ταύτιση τῶν Coreli μὲ τοὺς Corpili ἀναφέρεται συνήθως ὡς ἄκρως πιθανή, βλ. Tomaschek 1893, 70, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει «Astii et Caeni et Maduateni et CORPILI (cod. coreli)»· E. Oberhummer, *RE* XI.2 (1922), λ. Korpiloi: «wahrscheinlich ist auch Liv. *Corpili* statt *Coreli* zu lesen»· καὶ πιὸ πρόσφατα, καὶ κάπως πιὸ συγκρατημένα, Delev 2009, 246:

θὰ ἀναβίβαζε τὴν ἀρχαιότερη περὶ Κορπίλων ἀναφορὰ στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.

Οἱ προσπάθειες ἐντοπισμοῦ τῶν Κορπίλων σὲ ἐθνωνύμια ποὺ παραδίδονται ἢ μοιάζουν νὰ παραδίδονται παρεφθαρμένα δὲν σταματοῦν ἐδῶ. Παλαιότερα ὁ Detschew καὶ πρόσφατα ὁ Delev πρότειναν τὴν ταύτιση τῶν Coreli/Corpili καὶ μὲ τοὺς ἀναφερόμενους σὲ ἕτερο χωρίο τοῦ Λιβίου Cepnati.[7] Τὸ χωρίο ἀναφέρεται στὴν ἀποστολὴ πρεσβευτῶν ἐκ μέρους τριῶν θρακικῶν φύλων στοὺς Ρωμαίους τὸ 172 π.Χ., προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ μιὰ συμμαχία ποὺ στόχο εἶχε τὴν ὑπονόμευση τῆς μακεδονικῆς δύναμης στὴν περιοχὴ λίγους μῆνες πρὶν τὴν ἔναρξη τοῦ Γ΄ Μακεδονικοῦ Πολέμου. Τὰ ὀνόματα τῶν φύλων ποὺ ἀναφέρονται στὸ συγκεκριμένο χωρίο παραδίδονται παρεφθαρμένα καὶ ἡ ἀποκατάστασή τους παραμένει προβληματική.[8] Ἀρκεῖ νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ πὼς τόσο ἡ πρόταση αὐτὴ ὅσο καὶ ἄλλες ποὺ ἐμφανίζονται κατὰ καιροὺς στὴ βιβλιογραφία[9] κινοῦνται στὴ σφαῖρα τῆς ἁπλῆς ὑπόθεσης.

«although the Corpili are not mentioned on this occasion by Livy, it could be suggested that the name *Coreli* in this list of allied Thracian tribes was a misnomer». Βλ. καὶ τὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ Briscoe 2008, 144-145, ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνει πὼς «if that is right, we have an early corruption, for it seems very likely that *Coreli* represents the reading of the common source of Mg and F». Γιὰ τοὺς Κορπίλους στὸν Στράβωνα, βλ. ἑνότητα 2.

7. Βλ. Τίτος Λίβιος 42.19.6. Γιὰ τὴν ταύτιση, βλ. Detschew 1976, λ. Κορπίλοι, καὶ Delev 2009, 246, ἀντίστοιχα. Παρὰ τὰ σοβαρὰ προβλήματα στὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου –γιὰ τὰ ὁποῖα, βλ. τὴν ἀμέσως ἑπόμενη σημείωση– ὁ Detschew (ὅ.π.) παραδίδει τὸ σχετικὸ χωρίο ὡς «Maedis, Corpilisque (Codd. Cepnatisque) et Astis».

8. Στὸ μοναδικὸ σωζόμενο χειρόγραφο (Codex Vindobonensis Lat. 15) παραδίδεται ἡ γραφὴ Sedis, Cepnatisque et Satis. Σὲ γενικὲς γραμμές, ἔχουν προταθεῖ οἱ ἀναγνῶσεις Serdis/Maedis γιὰ τὸ πρῶτο ἐθνωνύμιο, Cepnatis/Caenis/Odomantis/Coelaletis γιὰ τὸ δεύτερο καὶ Astis/Sapaeis/Serdis γιὰ τὸ τρίτο. Γιὰ τὶς διάφορες προτάσεις ἀποκατάστασης, βλ. Meloni 1953, 167-170 καὶ τὸ περιεκτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Briscoe 2012, 218-219, ὁ ὁποῖος σημειώνει «I would now be inclined to print Serdis † Cepnatis † que et Astis». Ἡ ἀνάλυση γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ὀνομάτων μὲ βάση παλαιογραφικὰ ἀλλὰ καὶ ἱστορικὰ κριτήρια ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς παρούσας μελέτης· σὲ κάθε περίπτωση, ἡ ἀπόδοση τῆς γραφῆς ἀπὸ Cepnatisque σὲ Corpilisque παραμένει ἀβέβαιη.

9. Πρόσφατα οἱ Iliev 2015, 131 σημ. 20, καὶ Boteva 2017, 122-123, ἐπανῆλθαν στὸν συσχετισμὸ τῶν Coreli καὶ μὲ τοὺς ἀναφερόμενους σὲ συγγραφεῖς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. κ.ἑ. Coralli· συγκεκριμένα, στὸν Ἀππιανό (*Μιθριδ.* 12.10.69 [=293]: Περάσαντι δ' ἐς τὴν Εὐρώπην Σαυροματῶν οἵ τε βασίλειοι καὶ Ἰάζυγες καὶ Κόραλλοι, καὶ Θρᾳκῶν ὅσα γένη παρὰ

Ἕνα πέμπτο καὶ τελευταῖο φῦλο –οἱ Thrausi– ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Τίτο Λίβιο μετά τὴ διάσχιση καί, κατὰ συνέπεια, στὰ δυτικὰ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Ἡ κατὰ γενικὸ τρόπο χωροθέτησή τους στὰ νοτιο-δυτικὸ τμῆμα τῆς Θράκης καὶ στην περιοχὴ τῆς Ροδόπης πηγάζει ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο χωρίο τοῦ Τίτου Λίβιου.[10]

Γιὰ τὸν ἔστω καὶ γενικὸ προσδιορισμὸ τοῦ χώρου δράσης τῶν φύλων ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀφήγηση τοῦ Τίτου Λίβιου καθοριστικὴ εἶναι ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἀξιοποίηση τῶν πολύτιμων τοπογραφικῶν πληροφοριῶν ποὺ παρέχονται στὴν ἀφήγησή του· συγκεκριμένα, τῶν δύο στενῶν καὶ τῶν τεσσάρων τοπωνυμίων –Κύψελα, Σάλη, Τέμπυρα καὶ Πριαντικὸ πεδίο.[11] Ἀλλὰ καὶ στὴν

τὸν Ἴστρον ἢ Ῥοδόπην ἢ τὸν Αἶμον οἰκοῦσι, καὶ ἐπὶ τοῖσδε Βαστέρναι, τὸ ἀλκιμώτατον αὐτῶν γένος. Τοσάδε μὲν δὴ καὶ τῆς Εὐρώπης τότε προσελάμβανεν ὁ Μιθριδάτης), τὸν Στράβωνα (7.5.12 [=7.318]: εἶθ' οἱ περὶ τὸ Αἶμον καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ οἰκοῦντες μέχρι τοῦ Πόντου Κόραλλοι καὶ Βέσσοι καὶ Μέδων τινὲς καὶ Δανθηλητῶν), δύο φορὲς στὸν Ὀβίδιο (*Pont*. 4.2.37: hic mea cui recitem nisi flavis scripta Corallis, quasque alias gentes barbarus Hister habet?, καὶ 4.8.83: litora pellitis nimium subiecta Corallis ut tandem saevos effugiamque Getas) καὶ τὸν Βαλέριο Φλάκκο (*Argon*. 6.89: densique levant vexilla Corallis). Ἡ χωροθέτηση τοῦ συγκεκριμένου φύλου στὴν περιοχὴ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ καὶ τὶς δυτικὲς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου προβληματίζει ὡς πρὸς τὴ συμμετοχή τους στὰ ἀναφερόμενα ἀπὸ τὸν Τίτο Λίβιο γεγονότα.

10. Βλ. Detschew 1976, 521, λ. Τραυσοί/Thrausi (ποὺ τοὺς χωροθετεῖ «im südwestlichen Teil der Rhodope») καὶ 3-4, λ. Ἀγάθυρσοι/Agathyrsi. Τοὺς Τραυσοὺς ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡρόδοτος (5.3: Οὐνόματα δ' ἔχουσι [sc. Θρῆικες] πολλὰ κατὰ χώρας ἕκαστοι, νόμοισι δὲ οὗτοι παραπλησίοισι πάντες χρέωνται κατὰ πάντα, πλὴν Γετέων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατύπερθε Κρηστωναίων οἰκεόντων [...], καὶ 5.4: Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταὐτὰ τοῖσι ἄλλοισι Θρῆιξι ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενον σφίσι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιάδε [...]), καὶ ὁ Στέφανος Βυζάντιος, λ. *Τραυσοί* (πόλις Κελτοῦς, ἔθνος οὓς Ἕλληνες Ἀγαθύρσους ὀνομάζουσι).

11. Τὸ χωρίο τοῦ Τίτου Λίβιου προσφέρει καὶ ἄλλες τοπογραφικῆς φύσεως πληροφορίες, οἱ ὁποῖες, ὅμως, δὲν μποροῦν νὰ ἀξιοποιηθοῦν ὡς πρὸς τὴ χωροθέτηση τῶν φύλων. Τὸ templum Mendidium (38.41.1) διορθώνεται συνήθως σὲ Bendidium, παραπέμποντας στὴ διαδεδομένη στὴ νότια Θράκη λατρεία τῆς Βενδῖδος, βλ. Briscoe 2008, 146, ἀλλὰ καὶ Iliev 2015, 132, ποὺ προτείνει τὴ σύνδεση μὲ τὸν παραδιδόμενο ἀπὸ τὸν Παυσανία (5.27.12, πρβλ. καὶ 5.10.8) οἰκισμὸ τῆς Μένδης στὴ χώρα τῶν Αἰνίων (βλ. Isaac 1986, 158 καὶ Loukopoulou 2004, 871-872). Τὸ templum τοῦ Ἀπόλλωνος Ζηρυνθίου στὰ

περίπτωση αὐτὴ ἡ συναγωγὴ ἀσφαλῶν συμπερασμάτων προσκρούει στὴν ἀνεπάρκεια τῶν διαθέσιμων στὴ σύγχρονη ἔρευνα πληροφοριῶν. Οἱ περισσότεροι μελετητὲς ταυτίζουν τὰ Κύψελα μὲ τὰ σημερινὰ Ipsala τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας[12] καί, κατὰ συνέπεια, τοποθετοῦν τὰ στενὰ στὸ τμῆμα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Ἡ προφανὴς ἀπόκλιση στὴν ἀπόσταση Ipsala –ἀριστερὴ/ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ ὅπως ἐμφανίζεται σήμερα (περ. 5 χλμ.) σὲ σχέση μὲ τὴν ἀναφερόμενη στὴν ἀφήγηση τοῦ Τίτου Λίβιου (10 ρ.μ. = περ. 15 χλμ., σὺν μιᾶς ἀκόμη ἡμέρας πορεία), καθὼς καὶ ἡ ἀδυναμία ἀναγνώρισης στὸ πεδίο τῶν περιγραφῶν ποὺ παρέχει ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς ὁδήγησαν κατὰ καιροὺς στὴν ἀμφισβήτηση τῆς ταύτισης αὐτῆς. Τὶς δυσκολίες προσπάθησε νὰ ἄρει ὁ Mottas, διατυπώνοντας τὴν ἄποψη πὼς τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα δὲν διέσχισαν τὸν ποταμὸ ἀμέσως δυτικὰ τῶν Κυψέλων –ὅπου, πράγματι, ἡ ἀπόσταση εἶναι σαφῶς μικρότερη ἀπὸ τὴν ἀναφερόμενη στὸν Τίτο Λίβιο– ἀλλὰ νοτίως τῶν Κυψέλων, μετὰ ἀπὸ πορεία κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς/ἀριστερῆς ὄχθης τοῦ Ἕβρου. Συγκεκριμένα, ὁ Mottas τοποθέτησε τὴν ἐπίθεση στὴν περιοχὴ τοῦ Karpouzli, ποὺ ὁδηγεῖ στὸν πόρο ποὺ ἐνετόπισε ὁ Μπακαλάκης στὸ Tachli Sobat, ἀμέσως ΝΑ τοῦ Δορίσκου.[13]

Ἡ ταύτιση τῶν Τεμπύρων, στὴν περιοχὴ τῶν ὁποίων ἔλαβε χώρα ἡ δεύτερη ἐπίθεση κατὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, καὶ τῆς Σάλης, ὅπου στρατοπέδευσαν οἱ ρωμαϊκὲς δυνάμεις μετὰ τὴν ἀντιμετώπιση καὶ τῆς δεύτερης ἐπίθεσης, ἐντάσσεται στὸ σύνθετο θέμα τῆς χωροθέτησης τῶν πολισμάτων τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας, θέμα ποὺ πολλάκις ἀπασχόλησε τὴ σύγχρονη ἔρευνα κατὰ τὶς

ὅρια τῆς χώρας τῶν Αἰνίων (Τίτος Λίβιος 38.41.4) συνδέεται προφανῶς μὲ τὸ παραδιδόμενο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς Ζηρύνθιον ἄντρον, βλ. *I.Thrac.Aeg.* σσ. 122-123 καὶ 505 γιὰ τὶς σχετικὲς φιλολογικὲς μαρτυρίες. Ἐνδιαφέρουσα, τέλος, εἶναι καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Τίτου Λίβιου πὼς ἡ χώρα τῶν Αἰνίων ἐκτεινόταν καὶ στὰ δυτικὰ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, βλ. Briscoe ὅ.π. 146.

12. Γιὰ τὰ Κύψελα καὶ τὴν ταύτιση μὲ τὰ Ipsala, βλ. ἐνδεικτικὰ Detschew 1976, 272, λ. Κύψελα· *TIB* 6, 330-331· Loukopoulou 2004, 878· καί, πρόσφατα, Lyubenova 2017.

13. Γιὰ τὶς σχετικὲς ἀμφιβολίες, βλ. ἤδη Tafel 1842, pars II, 57-58 καὶ πιὸ πρόσφατα Iliev 2015, 130-131, ποὺ μοιάζει νὰ ἀγνοεῖ τὴ μελέτη τοῦ Mottas. Γιὰ τὸν πόρο τοῦ Ἕβρου στὴν περιοχὴ τοῦ Karpouzli, βλ. Mottas 1989, 91-92 μὲ λεπτομερὴ ἀνάλυση. Σημειώνεται πὼς ἀπὸ τοὺς Κήπους καὶ τὰ Ipsala διέρχεται ἡ σύγχρονη ὁδικὴ ἀρτηρία ποὺ συνδέει Ἑλλάδα καὶ Τουρκία· ἡ γεωμορφολογία τῆς περιοχῆς, ἐν τούτοις, ἔχει σημαντικὰ μεταβληθεῖ σὲ σχέση μὲ τὴν ἀρχαιότητα.

τελευταῖες δεκαετίες.[14] Ἡ χωροθέτηση τῶν Τεμπύρων στὴν περιοχὴ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ ρωμαϊκὰ ὁδοιπορικὰ καὶ χαίρει σήμερα γενικῆς ἀποδοχῆς. Πιθανὴ ἐμφανίζεται καὶ ἡ χωροθέτηση τῆς Σάλης στὸ ἀκρωτήριο τῆς Μάκρης, παρὰ τὶς ἀμφιβολίες ποὺ κατὰ καιροὺς διατυπώνονται λόγῳ τῆς διαφαινόμενης ἀσυμβατότητας μεταξὺ τῆς διαχρονικῆς σημασίας τοῦ χώρου καὶ τῆς περιορισμένης ἔκτασης τῶν ἀρχαιολογικῶν καταλοίπων.[15] Σὲ κάθε περίπτωση, ὅλα τὰ σχετικὰ πολίσματα χωροθετοῦνται στὴν περιοχὴ μεταξὺ Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Ἰσμάρου. Χρήσιμους, ἂν καὶ γενικοῦ χαρακτήρα, τοπογραφικοὺς συσχετισμοὺς ἐπιτρέπει καὶ ἡ ἀναφορὰ ἀπὸ τὸν Τίτο Λίβιο τοῦ Priaticus campus, ποὺ συσχετίζεται μὲ τὴ Βριαντικὴ ἢ Γαλλαϊκὴ τοῦ Ἡροδότου, τοὺς ἀναφερόμενους ἀπὸ τὸν Πλίνιο καὶ τὸν Σολῖνο Priantae, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν σταθμὸ Brendice ἢ Priendice, ποὺ τὰ ρωμαϊκὰ ὁδοιπορικὰ ἀναφέρουν σὲ ἀπόσταση 20 ρ.μ. (περ. 30 χλμ.) δυτικὰ τῆς Σάλης καὶ 20-21 ρ.μ. ἀνατολικὰ τῆς Μαξιμιανουπόλεως.[16]

Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ περιγραφὴ τοῦ Τίτου Λίβιου δὲν ἀφήνει καμμία ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴ χωροθέτηση τοῦ ὅλου συμβάντος στὴν εὐρύτερη περιοχὴ

14. Ὡς πολίσματα τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας ἀναφέρονται στὶς ἀρχαῖες πηγὲς ἡ Ζώνη, ἡ Δρῦς, ἡ Σάλη, τὰ Τέμπυρα καὶ τὸ Χαράκωμα, καθὼς καὶ ἡ Μεσημβρία, ἡ ὕπαρξη τῆς ὁποίας ἔχει ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ μερίδα σύγχρονων ἐρευνητῶν. Γιὰ τὸ θέμα, βλ. τὶς πιὸ πρόσφατες ἀναλύσεις τῆς Τσατσοπούλου 2015 (μὲ τὶς θέσεις τῶν πολισμάτων στὴ σ. 49, εἰκ. 25) καὶ Parissaki 2018, μὲ προγενέστερη βιβλιογραφία.

15. Γιὰ τὸν σχετικὸ μὲ τὴν ταύτιση Μάκρης-Σάλης προβληματισμό, βλ. Εὐστρατίου, Καλλιντζῆ 1994, 72-77. Βλ., ὅμως, καὶ τὴν πρόσφατη σύνθεση τῆς Τσατσοπούλου 2015, 46-48, ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὶς ταυτίσεις μὲ βάση πιὸ πρόσφατες μετρήσεις τῶν ἀποστάσεων ποὺ δίνουν τὰ ρωμαϊκὰ ὁδοιπορικά. Ἡ σαμοθρακικὴ Περαία ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τρέχοντος ἐρευνητικοῦ προγράμματος μὲ τίτλο *Αρχαιολογικές και γεωφυσικές έρευνες στην περαία της Σαμοθράκης (ArcGeoPerSa)*, βλ. http://www.peraiasamothraceproject.gr (προσπελάστηκε στὶς 5/1/2021) .

16. Γιὰ τὶς μαρτυρίες αὐτές, βλ. Ἡρόδ. 7.108 (Ἡ δὲ χώρα αὕτη πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μέντοι τῷ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτη Κικόνων), Πλίν. *Φυσικὴ ἱστορία* 4.41 καὶ Σολῖνος 10.7 (βλ. ἑνότητα 3) καὶ *Itin.Ant.* 322. Οἱ Detschew 1976, 87, λ. Βριαντική/Priaticus campus, καὶ Gerov 1978, 7-8 (415-416), τοποθετοῦν τοὺς Priantae στὸ τμῆμα τῆς αἰγαιακῆς ἀκτῆς μεταξὺ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας καὶ τῆς Μαρωνείας. Γιὰ τὴν Πριαντική, βλ. τὸ σχόλιο τοῦ Mottas 1989, 90 σημ. 34· γιὰ τὸν σταθμὸ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ποὺ ὁ ἴδιος τοποθετεῖ στὴν περιοχὴ τῆς σημερινῆς Ἀρίσβης, βλ. 95-96. Βλ. σχετικὰ καὶ Παρισάκη ὑπὸ ἔκδοση.

τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου, μὲ τὴν πρώτη ἐπίθεση νὰ πρέπει μετὰ βεβαιότητας νὰ ἀναζητηθεῖ στὰ ἀνατολικὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴ δεύτερη στὰ δυτικά. Τὰ ἀναφερόμενα ἀπὸ τὸν Τίτο Λίβιο θρακικὰ φῦλα μοιάζουν νὰ ἀκολουθοῦν τὸν γενικὸ αὐτὸν διαχωρισμό, ἀφοῦ οἱ Ἀστές, οἱ Καινοὶ καὶ πιθανῶς οἱ Maduateni χωροθετοῦνται ἀνατολικὰ τοῦ Ἕβρου καὶ οἱ Τραυσοὶ δυτικά. Μὲ βάση τὴν παρατήρηση αὐτή, στὰ ἀνατολικὰ τοῦ Ἕβρου θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ οἱ Coreli. Ἡ ταύτιση τῶν τελευταίων, ὅμως, μὲ τοὺς Κορπίλους παραμένει ἀνεπιβεβαίωτη.

2. Κορπίλοι καὶ Κορπιλικὴ στὸν Στράβωνα

Ἀκολουθοῦν χρονολογικὰ δύο ἀναφορὲς στὸ ἔργο τοῦ Στράβωνος, ποὺ ἀποτελοῦν καὶ τὶς ἀρχαιότερες ἀσφαλεῖς. Στὴν πρώτη ὁ γεωγράφος ἀπαριθμεῖ τοὺς λαοὺς κατὰ μῆκος τοῦ Ἕβρου, μὲ κατεύθυνση ἀπὸ τὰ νότια πρὸς τὰ βόρεια, καὶ μνημονεύει πρῶτα τοὺς Κορπίλους, στὴ συνέχεια τοὺς Βρέννους καὶ τελευταίους τοὺς Βεσσούς, γιὰ τοὺς ὁποίους σημειώνει περαιτέρω πὼς συνόρευαν μὲ τοὺς Ὀδρύσες καὶ τοὺς Σαπαίους.[17] Στὸ χωρίο δὲν προσδιορίζεται ἂν οἱ Κορπίλοι πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὴ δεξιὰ ἢ στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ. Ὁμοίως ἀσαφεῖς παραμένουν ἕως τὶς μέρες μας καὶ οἱ σχετικὲς μὲ τὸ φῦλο τῶν Βρέννων πληροφορίες.[18] Τὰ ὑπόλοιπα φῦλα, ὅμως, –Βέσσοι, Ὀδρύσες καὶ

17. Βλ. Στράβ. 7, ἀπ. 47 (48): Ἔστι δ' ἡ Θρᾴκη σύμπασα ἐκ δυεῖν καὶ εἴκοσιν ἐθνῶν συνεστῶσα (...). Παροικοῦσι δὲ τὸν Ἕβρον Κορπῖλοι καὶ Βρέναι ἔτι ἀνωτέρω, εἶτ' ἔσχατοι Βέσσοι· μέχρι γὰρ δεῦρο ὁ ἀνάπλους. Ἅπαντα δὲ τὰ ἔθνη λῃστρικὰ ταῦτα, μάλιστα δ' οἱ Βέσσοι, οὓς λέγει γειτονεύειν Ὀδρύσαις καὶ Σαπαίοις. Ἀπὸ τὸ ἕβδομο βιβλίο τοῦ Στράβωνος ἀντλεῖ καὶ ὁ Αἴλιος Ἡρωδιανὸς γιὰ τὸ ἐθνικὸ (<Κορπίλος> Θρᾳκῶν ἔθνος. Στράβων ζ΄) καὶ γιὰ τὴν Κορπιλική (<Κορπιλική> χώρα Θρᾴκης «ἡ γὰρ Αἶνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψυνθίδα, νῦν δὲ Κορπιλικὴν λεγομένην»), βλ. Ἡρωδιαν. *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.162 καὶ 316 ἀντίστοιχα.

18. Πλὴν τῆς μαρτυρίας τοῦ Στράβωνος, οἱ Detschew καὶ Delev ἀναφέρουν καὶ τὸ τοπωνύμιο Βρεντοπάρα, ποὺ ἀπαντᾶ στὴν ἐπιγραφὴ *IGBulg* 1473, l. 7-8 (διὰ κωμητῶν Βρεντοπάρων) ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Hisar τῆς χώρας Φιλιππουπόλεως, βλ. Detschew 1976, 86 καὶ Delev 2009, 251-252, ἀντίστοιχα. Γιὰ τὸν πιθανὸ συσχετισμὸ μὲ τοὺς Beni τοῦ Πλινίου (γιὰ τὴ σχετικὴ μαρτυρία, βλ. ἑνότητα 3), τὴν πόλη Βέν(ν)α τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου (162.17: λ. Βέννα: Βέννα, πόλις Θρᾴκης, καὶ δι' ἑνὸς ν καὶ διὰ δύο. Καὶ ἡ γραφὴ διάφορος, καὶ διὰ διφθόγγου καὶ διὰ τοῦ ε, ὅπερ κρεῖττον. Τὸ ἐθνικὸν Βενναῖος, καὶ ὁ Βεννικὸς κόλπος. Εἴρηται καὶ Βεννική, λέγονται καὶ Βεννάσιοι οἱ αὐτοί) καὶ τὴ στρατηγία

Σαπαῖοι– ἀνήκουν στὰ πιὸ γνωστὰ τοῦ θρακικοῦ χώρου.[19] Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ ἐπισημάνει κανεὶς πὼς τόσο τὰ φῦλα ὅσο καὶ ἡ σειρὰ μὲ τὴν ὁποία ἀναφέρονται στὸ συγκεκριμένο χωρίο παραπέμπουν –σὲ γενικὲς γραμμὲς καὶ μὲ ἐξαίρεση τοὺς Ὀδρύσες– σὲ ἀντίστοιχες στρατηγίες τοῦ καταλόγου τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου: Κορπιλική, Βεννική, Βεσσικὴ καὶ Σαπαϊκή.[20]

Περισσότερο ἀξιοποιήσιμη τοπογραφικά, παρὰ τὴ συντομία της, ἐμφανίζεται ἡ δεύτερη περὶ Κορπίλων μαρτυρία τοῦ Στράβωνος, ὅπως αὐτὴ ἐπέζησε στὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. Σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία αὐτή, ἡ Αἶνος, ποὺ παλαιότερα ἀνῆκε στὴν Ἀψυνθίδα, ἀνῆκε πλέον στὴν Κορπιλική.[21] Ἡ ἀναφορὰ τῆς Αἴνου καὶ τῆς χώρας της ὅσο καὶ ἡ ἀναφορὰ στοὺς Ἀψυνθίους σαφῶς χωροθετοῦν τοὺς Κορπίλους καὶ τὸν χῶρο δράσης τους στὴν ἀνατολικὴ/ἀριστερὴ –ἢ τοὐλάχιστον καὶ στὴν ἀνατολικὴ/ἀριστερὴ– ὄχθη τοῦ ποταμοῦ. Σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Κορπίλους πού, ὅπως σημειώθηκε πιὸ πάνω, ἀπαντοῦν στὶς πηγὲς μόλις ἀπὸ τὸν 2ο/1ο αἰ. π.Χ., οἱ Ἀψίνθιοι ἀνήκουν στὰ θρακικὰ φῦλα ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ νωρὶς στὶς ἀρχαῖες πηγές. Ἡ ἀρχαιότερη ἀναφορά τους ἀνάγεται λίγα χρόνια πρὶν τὰ μέσα τοῦ 6ου αἰ. π.Χ. καὶ σχετίζεται μὲ τὴ διαμάχη τους μὲ τοὺς Δολόγκους καὶ τὴν πολυσυζητημένη δράση τοῦ Μιλτιάδη τοῦ πρεσβύτερου στὴν περιοχὴ τῆς Χερσονήσου.[22]

Παρὰ τὴ συντομία τους, οἱ δύο αὐτὲς ἀναφορὲς εἶναι πολύτιμες, ὄχι μόνο γιατὶ διαφωτίζουν θέματα σχετικὰ μὲ τὴ χωροθέτηση καὶ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη

τῆς Βεννικῆς στὸν κατάλογο τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου (γιὰ τὴ σχετικὴ μαρτυρία, βλ. ἑνότητα 5), βλ. Delev, ὅ.π.

19. Ἡ ἱστορία καὶ χωροθέτηση τῶν Σαπαίων ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενο τοῦ δεύτερου ἄρθρου ποὺ δημοσιεύεται στὸ πλαίσιο τοῦ συγκεκριμένου προγράμματος (βλ. τὴν ἀρχικὴ ὑποσημείωση τῆς παρούσας μελέτης καὶ Παρισάκη ὑπὸ ἔκδοση). Γιὰ τοὺς Βεσσούς, βλ. τὸ συλλογικὸ τόμο ποὺ ἑτοιμάζεται πρὸς δημοσίευση στὸ περιοδικὸ *Studia academica Šumenensia*· προσωρινά, βλ. Delev 2007 [στὰ βουλγαρικὰ καὶ τὰ ἀγγλικά = Delev 2014, 167-185, στὰ βουλγαρικὰ μὲ ἀγγλικὴ περίληψη στὶς σσ. 480-481]. Γιὰ τοὺς Ὀδρύσες, βλ. Archibald 1998.

20. Γιὰ τὶς στρατηγίες καί, πιὸ συγκεκριμένα, γιὰ τὴ στρατηγία τῆς Κορπιλικῆς, βλ. ἑνότητα 5.

21. Βλ. Στέφ. Βυζ., λ. Κορπίλοι: Κορπίλοι, Θρᾳκῶν τινές. Στράβων ζ΄. ἡ χώρα Κορπιλική «ἡ γὰρ Αἶνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψυνθίδα, νῦν δὲ Κορπιλικὴν λεγομένην». Πρβλ. καὶ Ἡρωδιαν., *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 316.

22. Γιὰ τὴ δράση αὐτή, βλ. Loukopoulou 1989, 69-78. Γιὰ τὶς σχετικὲς μὲ τὸ φῦλο μαρτυρίες, βλ. καὶ Detschew 1976, λ. Δόλογκοι.

τῶν Κορπίλων, ἀλλὰ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς χρονικῆς ἐγγύτητας τοῦ συγγραφέα –τὸ ἔργο τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται, σὲ γενικὲς γραμμές, στὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ.– μὲ τὴν ἰδιαίτερα κρίσιμη περίοδο τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου, ὁπότε καὶ ἑδραιώνεται ἡ ρωμαϊκὴ παρέμβαση στὰ πράγματα τῆς Θράκης καὶ λειαίνεται τὸ ἔδαφος γιὰ τὴ μετατροπή της σὲ provincia romana τὸ 46 μ.Χ. Ἡ ἐγγύτητα ὑποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔκφραση νῦν δὲ στὸ χωρίο ποὺ διασώζει ὁ Στέφανος Βυζάντιος γιὰ τὴ μετονομασία τῆς Ἀψυνθίδος σὲ Κορπιλική, ἔκφραση ποὺ ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεση πὼς Κορπιλικὴ ἦταν ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς τὴν ἐποχὴ τοῦ Στράβωνος ἢ τῶν πηγῶν του.[23] Στὴν πρώτη περίπτωση, ἡ πληροφορία συμπίπτει μὲ τὴ λεγόμενη «πρώτη περίοδο» τοῦ συστήματος τῶν στρατηγιῶν τῆς Θράκης,[24] δηλαδὴ μὲ τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου μέχρι τὴ δημιουργία τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τὸ 46 μ.Χ. Ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ ἐλάχιστα ὀνόματα στρατηγιῶν μᾶς εἶναι γνωστὰ καὶ κανένα γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς πὼς κατὰ τὴν ἴδια περίοδο παραδίδεται ἐπιγραφικὰ ἡ Σελλητικὴ στρατηγία, πού, ὅπως καὶ ἡ Κορπιλική, ἐμφανίζεται στὸν κατάλογο τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, θὰ μποροῦσε νὰ ἐνισχύσει μιὰ ἀνίστοιχη ἑρμηνεία καὶ γιὰ τὴν παρουσία τῆς Κορπιλικῆς στὸ ἔργο τοῦ Στράβωνος.[25] Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν διαθέσιμων σήμερα πληροφοριῶν, μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε μιὰ τέτοια ἑρμηνεία πιθανὴ ἀλλὰ ὄχι ὑποχρεωτική. Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος εἶναι πολύτιμη, ὄχι μόνο γιατὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιότερη, ἀσφαλὴ περὶ Κορπίλων ἀναφορὰ ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ θὰ μποροῦσε νὰ συμπίπτει χρονολογικὰ μὲ τὴν περίοδο ἀνάδειξης τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου τῆς Θράκης.

---

23. Γιὰ τὸ χρονικὸ ἐπίρρημα νῦν στὸ ἔργο τοῦ Στράβωνος, βλ. ἐνδεικτικὰ Thollard 1987, 49 σημ. 44 γιὰ χωρίο σχετικὸ μὲ τοὺς Πάρθες, ὅπου ἡ χρήση τοῦ νῦν ἀποδίδεται ἢ στὸν Στράβωνα ἢ στὸν Ποσειδώνιο. Στὴν περίπτωση τῶν Κορπίλων, ἡ πιθανὴ ἀπουσία προγενέστερων πληροφοριῶν ἐνισχύει τὴν πιθανότητα μιᾶς, σχετικῆς τοὐλάχιστον, συγχρονίας συγγραφέα-πληροφορίας.

24. Γιὰ τὶς περιόδους αὐτές, βλ. ἐνότητα 5.

25. Ἐπισημαίνεται πὼς ἡ πιθανότητα ὁ Στράβων νὰ χρησιμοποίησε γιὰ τὰ φῦλα τῆς Θράκης κάποια διοικητικὴ πηγὴ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου μὲ στρατηγίες ἔχει ἤδη διατυπωθεῖ στὴν ἔρευνα, βλ. τὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ Gerov 1978, 9 (417) σημ. 36. Γιὰ τὴ στρατηγία τῆς Σελλητικῆς τὴν περίοδο τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου, βλ. Parissaki 2009, 324-326, ἀρ. I/5-I/7.

3. Πλίνιος ὁ Πρεσβύτερος καὶ Σολῖνος

Ἀκολουθοῦν χρονολογικὰ δύο ἀναφορές, μιὰ στὸ ἔργο τοῦ Πλινίου τοῦ Πρεσβυτέρου –ἡ συγγραφὴ τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται στοὺς χρόνους τῶν Φλαβίων καὶ μέχρι τὸν θάνατο τοῦ συγγραφέα τὸ 79 μ.Χ.– καὶ μιὰ στὸ ἔργο τοῦ Σολίνου –ἡ συγγραφὴ τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται εἴτε στὰ τέλη τοῦ 3ου εἴτε στὶς ἀρχὲς τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ. Ἡ μεγάλη ἐξάρτηση τοῦ Σολίνου ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Πλινίου –ποὺ ἀποτυπώνεται καὶ στὸν χαρακτηρισμὸ «Pliny's ape», ποὺ τοῦ ἀπέδωσαν νεώτεροι μελετητές– εἶναι ἐμφανὴς καὶ στὴν περὶ Θράκης ἑνότητα, γεγονὸς ποὺ ἐπιβάλλει τὴν ἀπὸ κοινοῦ θεώρηση τῶν δύο αὐτῶν ἀναφορῶν.

Περιγράφοντας τὰ φῦλα τῆς θρακικῆς ἐνδοχώρας, ὁ Πλίνιος ἀναφέρει τὰ ὀνόματα περίπου τριάντα ἐξ αὐτῶν, χωρισμένα σὲ τέσσερις μεγάλες γεωγραφικὲς ἑνότητες. Στὴν πρώτη –ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν συγγραφέα ὡς ἐκτεινόμενη ἀπὸ τὸν Στρυμόνα μέχρι τὸν Νέστο ποταμὸ καὶ τὸ Παγγαῖο ὄρος– ἀναφέρονται οἱ Δενθελῆτες, Μαῖδοι, Δίγηροι, Βέσσοι, Haleti, Diobessi, Carbilesi, Brysae (Βρύγες?), Σαπαῖοι καὶ Ὀδόμαντοι. Ἀπὸ τὶς πηγὲς τοῦ Ἕβρου –καὶ μέχρι τὶς ἀκτὲς τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ὀνόματα ποὺ ἀναφέρει– ἀπαριθμεῖ τοὺς Ὀδρύσες, Cabyleti –ποὺ ὁρισμένοι ταυτίζουν μὲ τοὺς ἀναφερόμενους πιὸ πάνω Carbilesi–, Pyrogeri, Drugeri, Καινοί, Hypsalti, Βέν(ν)οι, Κορπίλοι, Βοττιαῖοι, Ἠδωνοί, Σιαλέται, Priantae, Δόλογκοι, Θυνοὶ καὶ Κοιλαλῆτες (maiores et minores). Ἀκολουθεῖ ἡ βόρεια πλευρὰ τοῦ Αἵμου, ὅπου ἀναφέρονται οἱ Μυσοί, Γέτες, Aedi, Scaugdae, Clariae, Σαρμάτες (Arraei), Σκῦθες, καί, τέλος, οἱ ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου μὲ τοὺς Moriseni καὶ τοὺς Σίθωνες.[26] Μερικὰ ἀκόμη ἐθνωνύμια ἀναφέρονται κατὰ τὴν περιγραφὴ τῶν ἀκτῶν τῆς Θράκης: μετὰ τὰ Ἄβδηρα ἀναφέρονται οἱ Βίστονες, στὴν περιοχὴ τῆς Αἴνου οἱ Κίκονες, οἱ Σκῦθες–Ἀρωτῆρες στὴν ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου, βορείως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ. Τὴν εἰκόνα συμπληρώνουν οἱ regiones Astice στὴν περιοχὴ τῆς Ἀπολλωνίας καὶ Caenica στὴν περιοχὴ τῆς Βιζύης, ποὺ

26. Γιὰ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν θρακικῶν φύλων, βλ. Πλίν., *Φυσικὴ ἱστορία* 4.11.40-41. Τὸ σχετικὸ μὲ τοὺς Κορπίλους ἀπόσπασμα εἶναι τὸ ἀκόλουθο: Odrysarum gens fundit Hebrum accolentibus Cabyletis, Pyrogenis, Drugeris, Caenicis, Hypsaltis, Benis, Corpillis, Bottiaeis, Edonis. Eodem sunt in tractu Staletae, Priantae, Dolongae, Thyni, Celaletae maiores Haemo, minores Rhodopae subditi. Inter quos Hebrus amnis, oppidum sub Rhodope Poneropolis antea, mox a conditore Philippopolis, nunc a situ Trimontium dicta. Στὴν παροῦσα μελέτη, ἡ λατινικὴ γραφὴ διατηρήθηκε γιὰ τὰ μὴ παραδιδόμενα ἄλλοθεν φῦλα.

προφανῶς ἀντλοῦν τὰ ὀνόματά τους ἀπὸ τὰ φῦλα τῶν Ἀστῶν καὶ τῶν Καινῶν ἀντίστοιχα, χωρὶς τὰ φῦλα αὐτὰ νὰ μνημονεύονται ρητῶς ἀπὸ τὸν συγγραφέα. Ἡ ἀπαρίθμηση τοῦ Πλινίου εἶναι ἀσφαλῶς πολύτιμη γιὰ τὴν ἔρευνα, κυρίως ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁρισμένα ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα ἐθνωνύμια δὲν μᾶς εἶναι ἄλλοθεν γνωστά. Ἐν τούτοις καὶ παρὰ τὴ γενικὴ ἀρχὴ τῆς «ἀπὸ δυσμᾶς πρὸς ἀνατολᾶς» ἀπαρίθμησης, ἡ προσπάθεια χωροθέτησης τῶν φύλων προσκρούει σὲ τοπογραφικὲς καὶ χρονολογικὲς ἀσάφειες. Ἡ μελέτη τῶν ἐπιμέρους ἐθνωνυμίων μαρτυρᾶ πὼς στὸν κατάλογο τοῦ Πλινίου ἀναφέρονται φῦλα διαφορετικῶν ἐποχῶν, ἀλλὰ καὶ φῦλα ἡ δράση τῶν ὁποίων τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους συγγραφεῖς σὲ διαφορετικὲς περιοχές.[27]

Μὲ τὰ δεδομένα αὐτά, σημειώνεται πὼς οἱ Κορπίλοι ἀναφέρονται στὴ δεύτερη ὁμάδα τῶν φύλων τῆς ἐνδοχώρας. Ἀπὸ τὰ φῦλα τῆς ὁμάδας αὐτῆς πιὸ σίγουρη ἐμφανίζεται ἡ χωροθέτηση τῶν Καινῶν, τῶν Βοττιαίων καὶ τῶν Ἠδωνῶν. Κατὰ τὴν ἄποψη ὁρισμένων μελετητῶν, ἐξ ἄλλου, οἱ Hypsalti θὰ πρέπει νὰ συσχετισθοῦν μὲ τὰ Κύψελα.[28] Στὴ συνέχεια, ὁ Πλίνιος (4.41) ἀναφέρει πὼς στὴν ἴδια περιοχὴ βρίσκονται οἱ Staletae, Priantae, Δόλογκοι καὶ Θυνοί, ἀκολουθώντας αὐτὴν τὴ φορὰ πορεία ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά. Σὲ κάθε περίπτωση, ἐπισημαίνεται ὁ συσχετισμὸς τῶν Κορπίλων μὲ τὴν πορεία τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Βέννους, συσχετισμὸς ποὺ ἀπαντᾶ καὶ στὸ χωρίο τοῦ Στράβωνος.

Στὸν Πλίνιο στηρίχθηκε ἐν πολλοῖς ὁ Σολῖνος κατὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἔργου *Collectanea rerum memorabilium* ἢ *Polyhistor*, ἐπιλέγοντας καὶ συμπτύσσοντας δραστικὰ τὶς σχετικὲς πληροφορίες. Ἂν καὶ ἀναφερόμενος στὰ φῦλα τῆς Θράκης ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια γενικὴ διαίρεση μὲ ἐκείνην τοῦ Πλινίου, στὸ τμῆμα ἀπὸ τὸν Στρυμόνα μέχρι τὸν Νέστο ποταμὸ καὶ τὸ Παγγαῖο ὄρος ἀναφέρει μόνο τοὺς Δενθελῆτες καὶ τοὺς Βεσσούς, στὶς πηγὲς τοῦ Ἕβρου ἀναφέρει τοὺς

27. Πρβλ. τὸ σχόλιο τοῦ Fol 1975, 85, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν περιγραφὴ τοῦ Πλινίου «χαοτική», ἐνῶ γιὰ τὸν Σολῖνο σημειώνει πὼς βρίσκεται στὴν κορυφὴ τῆς σύγχυσης, ἀφοῦ ἀναμειγνύει πληροφορίες διαφορετικῶν «ἱστορικο-γεωγραφικῶν στρωμάτων» (ὅ.π. 86). Ἀπὸ τὰ φῦλα ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ὑφίσταντο πλέον ἐπὶ Πλινίου μποροῦν νὰ ἀναφερθοῦν ἐνδεικτικὰ οἱ Δόλογκοι· ἀπὸ τὰ φῦλα ποὺ γνωρίζουμε σὲ ἄλλες περιοχὲς οἱ Ἠδωνοὶ καὶ οἱ Βοττιαῖοι, ἡ δράση τῶν ὁποίων τοποθετεῖται σαφῶς δυτικότερα. Τὰ προβλήματα αὐτὰ μποροῦν νὰ ἀποδοθοῦν στὸν τρόπο σύνθεσης τοῦ ἔργου καὶ στὴ μείξη πηγῶν διαφορετικῶν περιόδων.

28. Γιὰ τοὺς Καινούς, βλ. σημ. 3. Γιὰ τὰ Κύψελα, βλ. σημ. 12.

Ὀδρύσες, καὶ ἀκολουθοῦν οἱ Priantae, οἱ Δόλογκοι, οἱ Θυνοὶ καί, στὴ συνέχεια, οἱ Κορπίλοι, ἀντιστρέφοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴ σειρὰ τοῦ Πλινίου, ποὺ ἀναφέρει τοὺς Κορπίλους πρὶν ἀπὸ τοὺς Priantae. Στὴν ἴδια ἑνότητα προστίθενται καὶ οἱ Κίκονες, ποὺ στὸν Πλίνιο ἀναφέρονται κατὰ τὴν περιγραφὴ τῶν ἀκτῶν.[29] Ἀκολουθοῦν τὰ ἐθνωνύμια βορείως τοῦ Αἵμου –Μυσοί, Γέτες, Σαρμάτες καὶ Σκῦθες–, ἐνῶ στὶς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου ἀναφέρονται μόνο οἱ Σίθωνες. Ὁ συσχετισμὸς τῶν Κορπίλων μὲ τοὺς Priantae, τοὺς Δολόγκους καὶ τοὺς Θυνούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς Κίκονες, ἐπιβεβαιώνει τὴ χωροθέτησή τους στὸ νότιο/νοτιο-δυτικὸ τμῆμα τῆς Θράκης, ἀλλὰ ταυτόχρονα μαρτυρᾶ τὴ σχετικότητα τῆς χωροθέτησης αὐτῆς (ἀνατολικὰ ἢ δυτικὰ τῶν ὑπολοίπων).[30]

Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ μαρτυρία τοῦ Πλινίου –ὅπως καὶ ἡ πηγάζουσα ἀπὸ αὐτὴν μαρτυρία τοῦ Σολίνου– εἶναι ἡ τελευταία ποὺ ἀναφέρεται στοὺς Κορπίλους ὡς φῦλο, ἔστω καὶ ἂν δὲν καθίσταται σαφὲς ἂν τὸ φῦλο αὐτὸ ὑφίστατο ἢ ὄχι κατὰ τὴν ἐποχὴ συγγραφῆς τοῦ ἔργου. Τόσο ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀππιανοῦ ὅσο

29. Γιὰ τοὺς Κίκονες, ἡ δράση τῶν ὁποίων τοποθετεῖται στὴν περιοχὴ ποὺ ἐκτείνεται ἀπὸ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ μέχρι τὴ Βιστονίδα λίμνη, βλ. ἐνδεικτικὰ Τσατσοπούλου 2015, 33 καὶ Παρισάκη ὑπὸ ἔκδοση. Σημειώνεται πὼς τοὺς Κίκονες ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, κατὰ τὴν περιγραφὴ τῆς πορείας τοῦ Ξέρξη, στὴν περιοχὴ τοῦ Δορίσκου καὶ τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας (7.59: ὁ δὲ χῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνων), ἀλλὰ καὶ τῆς Στρύμης δυτικὰ τοῦ Ἰσμάρου (7.108: Ἡ δὲ χώρη αὕτη πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μέντοι τῷ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτη Κικόνων). Ἡ Δρῦς τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Ἑκαταῖο τὸν Μιλήσιο περὶ τὸ 500 π.Χ. (κατὰ τὴ σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου λ.) ὡς πόλις Θράκης καὶ ἡ Ζώνη ὡς πόλις Κικόνων. Οἱ μαρτυρίες αὐτὲς καθιστοῦν τὴ χωροθέτησή τους ἀσφαλή.

30. Τὸ γεγονὸς πὼς ὁ Σολῖνος ἀναφέρει μόλις ὀκτὼ φῦλα στὴ θρακικὴ ἐνδοχώρα, ἔναντι τῶν περίπου τριάντα τοῦ Πλινίου, γεννᾶ τὸ ἐρώτημα τῶν κριτηρίων ἐπιλογῆς. Παρὰ τὴν ἀδιαμφισβήτητη σχέση τῶν ἔργων τοῦ Πλινίου καὶ τοῦ Σολίνου, σημειώνεται πὼς ἡ περὶ Θράκης ἑνότητα τοῦ δευτέρου διακρίνεται γιὰ τὸν «ἡροδότειο» χαρακτήρα της, ὅπως μαρτυρᾶ ἡ χαρακτηριστικὴ περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων εἰσαγωγή, ἡ ἀναφορὰ τῶν θέσεων ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν Διομήδη ἀλλὰ καὶ τὸν Ξέρξη, καθὼς καὶ ἡ γενικότερη ἐπικέντρωση στὴ νότια Θράκη. Ἡ «ἀρχαιοφιλικὴ» αὐτὴ διάθεση, κοινὴ κατὰ τὴν ἐποχὴ συγγραφῆς τοῦ ἔργου, ἴσως ἐξηγεῖ τὴν ἐπιλογὴ ὁρισμένων φύλων ἔναντι ἄλλων καί, συγκεκριμένα, τῶν Βεσσῶν, Ὀδρυσῶν, Priantae, Δολόγκων, Θυνῶν, Κικόνων ἀλλὰ καὶ τῶν Σιθώνων. Ἀπὸ τὸν κανόνα αὐτόν, καὶ γιὰ λόγους ποὺ δὲν μᾶς εἶναι σαφεῖς, φαίνεται πὼς ἐξαιροῦνται μόνο οἱ Δενθελῆτες, φῦλο ποὺ παραδίδεται στὶς πηγές μας ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., καὶ οἱ Κορπίλοι.

καὶ αὐτὴ τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, ποὺ ἀκολουθοῦν, ἀφοροῦν σὲ τοπογραφικοὺς καὶ διοικητικοὺς προσδιορισμούς. Ἀμφότερες, ἐν τούτοις, εἶναι πολύτιμες γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἱστορικῆς κοιτίδας καὶ τοῦ χώρου δράσης του φύλου.

4. Τὰ στενὰ τῶν Σαπαίων καὶ τῶν Κορπίλων στὴν ἀφήγηση τοῦ Ἀππιανοῦ

Τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων, ὅπως καὶ αὐτὰ τῶν Σαπαίων, ἀναφέρονται ἀρκετὲς φορὲς ἀπὸ τὸν Ἀππιανὸ κατὰ τὴν περιγραφὴ τῶν κινήσεων τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη τῶν Φιλίππων τὸ 42 π.Χ., προσφέροντας ἕνα σταθερὸ τοπογραφικὸ σημεῖο ἰδιαίτερης σημασίας γιὰ τὴ χωροθέτηση τῶν ὁμώνυμων φύλων. Ἐρχόμενα ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου πορεύθηκαν κατὰ μῆκος τοῦ Μέλανος κόλπου καί, ἀφοῦ διέσχισαν τὸν Ἕβρο ποταμό, ἔφθασαν στὸν Δορίσκο καὶ τὸ Σέρρειο ἀκρωτήριο. Ἀλλὰ ἡ κατάληψη ἀπὸ τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις τῶν πλησιόχωρων στὸ Σέρρειο στενῶν τῶν Κορπίλων καὶ τῶν εὑρισκόμενων δυτικότερα στὸν δρόμο πρὸς τοὺς Φιλίππους στενῶν τῶν Σαπαίων τοὺς ὑποχρέωσε σὲ κινήσεις ἀντιπερισπασμοῦ: τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων παρακάμφθησαν μὲ τὸν παράπλου τοῦ Σερρείου ἀκρωτηρίου καὶ τὴ διοχεύτεση τοῦ στρατοῦ μέσῳ μιᾶς παρακείμενης διάβασης· τὰ στενὰ τῶν Σαπαίων μὲ τὴ διάνοιξη μιᾶς ἀρτηρίας, ποὺ μέσῳ τοῦ ὄρους τῶν Σαπαίων ὁδήγησε τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα στὴν πεδιάδα τῶν Φιλίππων.[31] Ἡ εὐρύτατα ἀποδεκτὴ σήμερα ταύτιση τοῦ Σερρείου ἀκρωτηρίου μὲ τὴν ἀπόληξη τοῦ ὄρους Ἰσμάρου (τ. Sari Kaya) καὶ ἡ πληρέστερη γνώση τῆς χάραξης τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ –κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας πορεύθηκαν ἀρχικὰ τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα, ὅπως δηλώνουν οἱ χαρακτηρισμοὶ γνώριμος ὁδός καὶ ἐπίτομος, συνήθης καὶ λεωφόρος (Ἀππ., *Ῥωμαϊκῶν ἐμφυλίων* 4.11.87)[32]– ἐπιτρέπουν, κατὰ τὴν ἄποψή μας, τὴν

31. Βλ. Ἀππ., *Ῥωμαϊκῶν ἐμφυλίων* 4.11.86-12.105 καὶ 4.13.105. Στὴν πορεία τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατεύματος πρὶν τὴ μάχη τῶν Φιλίππων ἀναφέρονται καὶ οἱ Δίων Κάσσιος (*Ῥωμαϊκὴ ἱστορία* 47.35) καὶ Πλούταρχος (*Βροῦτος* 38), ἀλλὰ οἱ ἀναφορές τους εἶναι γενικοῦ καὶ ἀόριστου χαρακτήρα. Γιὰ τὰ σχετικὰ χωρία, τὴν ἀνάλυση τῶν τοπογραφικῶν πληροφοριῶν ποὺ παρέχονται σὲ αὐτά, τὶς παλαιότερες ἀπόψεις τῆς ἔρευνας καὶ τὶς προτεινόμενες σήμερα ταυτίσεις, βλ. Παρισάκη 2000-2003. Πλὴν τῆς βιβλιογραφίας ποὺ παρατίθεται ἐκεῖ, βλ. Fol 1975, 85 ποὺ τοποθετεῖ τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων στοὺς ὀρεινοὺς ὄγκους ἀνατολικὰ καὶ βόρεια τῆς Μαρωνείας ἀνάμεσα στὶς πεδιάδες τῆς Κομοτηνῆς καὶ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, ἀλλὰ τὰ στενὰ τῶν Σαπαίων ἀνατολικὰ τοῦ Νέστου καὶ στὴν ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Ξάνθης.

32. Γιὰ τὴ χάραξη τῆς Ἐγνατίας στὸ τμῆμα μεταξὺ Νέστου καὶ Ἕβρου ποταμοῦ, βλ. Τσατσοπούλου-Καλούδη 2005. Κατάλοιπα ὁδοστρώματος στὴν περιοχὴ τοῦ Κομάρου

ταύτιση (α) τῶν στενῶν τῶν Κορπίλων μὲ τὰ εὑρισκόμενα πλησίον τοῦ Σερρείου ἀκρωτηρίου καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Μάκρης στενά, (β) τῶν στενῶν τῶν Σαπαίων μὲ τὰ εὑρισκόμενα στοὺς πρόποδες τῆς Λεκάνης (τοῦ Ἀκοντίσματος ἤ –δυτικότερα καὶ πιθανότερα– τὰ στενὰ τοῦ Σίλα), καὶ (γ) τοῦ ὄρους τῶν Σαπαίων μὲ τὴ Λεκάνη.[33] Πέρα ἀπὸ τὶς ἐπιμέρους ἀποκλίσεις τῆς σύγχρονης ἔρευνας, ἡ χωροθέτηση τοῦ στενοῦ τῶν Κορπίλων προσφέρει ἕνα ἀσφαλὲς καὶ σταθερό –ἂν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δυτικότατο, κρίνοντας ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τῶν ὑπολοίπων ἱστορικῶν– σημεῖο δράσης τοῦ φύλου.

Ἡ ἀφήγηση τοῦ Ἀππιανοῦ ἐπιτρέπει δύο ἀκόμη παρατηρήσεις. Μεταξὺ τῶν δύο στενῶν ποὺ ἀναφέρει ὁ Τίτος Λίβιος κατὰ τὴν ἐπίθεση τῶν Θρακῶν

προσφέρουν ἕνα πιὸ σταθερὸ σημεῖο τόσο γιὰ τὴ χάραξη τῆς ρωμαϊκῆς ἀρτηρίας ὅσο καὶ γιὰ τὴ χωροθέτηση τῶν στενῶν.

33. Τὴν πορεία τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων ἀνέλυσε πρόσφατα καὶ ὁ Delev 2016, 55-58 (χωρὶς γνώση τῆς μελέτης Παρισάκη 2000-2003, ὡς φαίνεται), καταλήγοντας σὲ παρεμφερὴ συμπεράσματα ὡς πρὸς τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων. Μὲ βάση, περαιτέρω, τὴν παρατήρηση τοῦ Ἀππιανοῦ πὼς τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου προσέγγισαν ἐν τέλει τοὺς Φιλίππους ἀπὸ τὰ βόρεια (4.13.105: ἔχει [sc. ἡ πόλις τῶν Φιλίππων] δὲ πρὸς ἄρκτῳ δρυμούς, δι᾽ὧν Ῥασκούπολις ἤγαγε τοὺς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον) καὶ τὴν ταύτιση τῶν, ἐπίσης ἀναφερόμενων στὴν ἀφήγηση τοῦ Ἀππιανοῦ, ποταμῶν Ἁρπησσοῦ καὶ Ἕρμου μὲ τὸ Ἀρκουδόρεμα καὶ κάποιον ἀπὸ τοὺς παραποτάμους του, ὁ Delev προκρίνει τὴν ταύτιση τοῦ ὄρους τῶν Σαπαίων μὲ τὸ Φαλακρό (per litt.). Ἡ ταύτιση αὐτὴ εἶναι, πράγματι, πιθανὴ μὲ βάση τὶς τοπογραφικὲς πληροφορίες τοῦ Ἀππιανοῦ, ἂν καὶ τοποθετεῖ τὸν χῶρο δράσης τῶν Σαπαίων δυτικότερα ἀπὸ τὸν μαρτυρούμενο σὲ ἄλλες πηγές (γιὰ τοὺς Σαπαίους, βλ. Παρισάκη ὑπὸ ἔκδοση). Μία νέα πρόταση διατυπώθηκε καὶ ἀπὸ τὸν Δ. Τριαντάφυλλο στὸ *3ο Διεθνὲς Συνέδριο γιὰ τὴν Ρωμαϊκὴ καὶ Ὕστερη-ρωμαϊκὴ Θράκη* (*RaLATh* III), ποὺ ἔλαβε χώρα στὴν Κομοτηνὴ στὶς 18-21 Ὀκτωβρίου 2018: Δ. Τριαντάφυλλος, «Some Important Events from the History of Roman Thrace», 18/10/2018. Μὲ βάση τὸ φυλλάδιο τῶν περιλήψεων: «it is proposed to identify the Corpilans' pass with the river Kompsatos in the region of Polyanthos. It is also accepted that the Sapaeans' pass must be identified with the gorge and the valley of the Nestos, which together with the fortresses on either side of Nestos and on the hills of Xanthi constitute a unique fortification complex in the country of the Sapaeans». Ἡ ἀξιολόγηση τῆς πρότασης αὐτῆς θὰ πρέπει νὰ ἀναμείνει τὴν παρουσίαση τῶν σχετικῶν ἐπιχειρημάτων· σὲ κάθε περίπτωση, ἡ τοποθέτηση τῶν στενῶν τῶν Κορπίλων στὴν περιοχὴ τοῦ Πολυάνθου εἶναι ἡ δυτικότερη προταθεῖσα μέχρι σήμερα.

ἐναντίον τοῦ Οὐόλσωνος –τὸ ἕνα ἀνατολικὰ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ τὸ ἄλλο στὴν περιοχὴ τῶν Τεμπύρων (βλ. ἑνότητα 1)– καὶ τῶν δύο στενῶν τῆς ἀφήγησης τοῦ Ἀππιανοῦ –τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων, λίγο πρὶν τὸ Σέρρειο ἀκρωτήριο, καὶ τὰ στενὰ τῶν Σαπαίων δυτικότερα–, ἡ μόνη ταύτιση ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ πιθανὴ εἶναι αὐτὴ μεταξὺ τῶν στενῶν circa Tempyra τοῦ Λιβίου καὶ τῶν στενῶν τῶν Κορπίλων τοῦ Ἀππιανοῦ, ἀφοῦ μόνον αὐτὰ βρίσκονταν πλησίον τοῦ Ἕβρου ἀλλὰ δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀφήγηση τοῦ Ἀππιανοῦ, τέλος, προκύπτει πὼς στὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων –ὅπως καὶ ἡ εὐρύτερη περιοχή, στὴν ὁποία μπορεῖ νὰ χωροθετηθεῖ ἡ δράση τοῦ φύλου αὐτοῦ– εἶχαν περιέλθει ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν Σαπαίων.

5. Οἱ στρατηγίες τῆς Θράκης στὸν κατάλογο τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου

Ἀκολουθεῖ ἡ μαρτυρία τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, ποὺ χρονολογεῖται σὲ γενικὲς γραμμὲς στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.[34] Στὸν κατάλογο τῶν στρατηγιῶν τῆς Θράκης, ποὺ ὁ Γεωγράφος εἰσάγει μεταξὺ τῶν πόλεων τῶν ἀκτῶν καὶ τῶν πόλεων τῆς ἐνδοχώρας, ἀναφέρονται συνολικὰ δεκατέσσερις στρατηγίες· ἀπὸ αὐτές, ἡ στρατηγία τῆς Κορπιλικῆς ἀναφέρεται ὡς συνορεύουσα μὲ τὴ Σαπαϊκὴ στὰ δυτικά, τὴν Καινικὴ στὰ ἀνατολικὰ καὶ τὴ Βεννικὴ ἢ τὴ Σαμαϊκὴ στὰ βόρεια.[35] Ἡ μαρτυρία τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου ἀποτελεῖ καὶ τὴν τελευταία περὶ Κορπιλικῆς καὶ Κορπίλων γενικότερα σωζόμενη ἀναφορά.

Οἱ στρατηγίες τῆς Θράκης καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ θέματα ποὺ σχετίζονται μὲ αὐτές –ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή τους στὶς πηγὲς περὶ τὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. π.Χ., τὴν ἐξελικτική τους πορεία καὶ τὴν ὁριστική τους κατάργηση στὸ πλαίσιο τῆς ριζικῆς

34. Γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ καταλόγου, βλ. σημ. 37.

35. Βλ. Πτολεμ., *Γεωγραφικὴ ὑφήγησις* 3.11.8-10 (τῆς ἐκδ. Stückelberger καὶ Graßhoff): Στρατηγίαι δέ εἰσιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ πρὸς μὲν ταῖς Μυσίαις καὶ περὶ τὸν Αἶμον τὸ ὄρος ἀρχομένοις ἀπὸ δυσμῶν Δανθηλητική, Σαρδική, Οὐσδικησική, Σελλητική. Πρὸς δὲ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει ὁμοίως στρατηγίαι Μαιδική, Δροσική, Κοιλητική, Σαπαϊκή, Κορπιλική, Καινική· καὶ ὑπὲρ μὲν τὴν Μαιδικὴν Βεσσική, ὑφ᾽ ἣν Βεννική, εἶτα Σαμαϊκή. Παρὰ δὲ τὴν ἀπὸ Περίνθου πόλεως μέχρις Ἀπολλωνίας παράλιον ἡ Ἀστικὴ στρατηγία. Ὁ τρόπος ποὺ ἀναφέρονται οἱ στρατηγίες στὸν κατάλογο τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου δὲν ἐπιτρέπει βεβαιότητα ὡς πρὸς τὴν κείμενη στὰ βόρεια τῆς Κορπιλικῆς στρατηγία (Βεννικὴ ἢ Σαμαϊκή). Ἡ γειτνίαση Κορπιλικῆς καὶ Βεννικῆς βρίσκει ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα στὸ χωρίο τοῦ Στράβωνος, ποὺ ἀναλύθηκε πιὸ πάνω· ὁ Fol, ἐν τούτοις, ὑποστηρίζει τὴ γειτνίαση Κορπιλικῆς-Σαμαϊκῆς, βλ. Fol 1975, 85.

διοικητικῆς ἀναδιάρθρωσης τῆς ἐπαρχίας Θράκης ποὺ προώθησε ὁ αὐτοκράτορας Τραϊανὸς στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.– ἀπασχόλησαν συχνὰ τὴν ἔρευνα. Καὶ αὐτὸ γιατὶ οἱ στρατηγίες φαίνεται πὼς ἀποτέλεσαν, τοὐλάχιστον γιὰ τὸ διάστημα τῶν δύο περίπου αἰώνων κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων τεκμαίρεται ἡ παρουσία τους, τὴ βάση τῆς διοικητικῆς ὀργάνωσης τῆς θρακικῆς ἐνδοχώρας, κατ' ἀρχὰς στὸ πλαίσιο τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου καὶ ἀπὸ τὸ 46 μ.Χ. στὸ πλαίσιο τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἔρευνας, ἐν τούτοις, καὶ πρωτίστως λόγῳ τῆς ἔνδειας τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν, πολλὰ ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἱστορία τοῦ θεσμοῦ παραμένουν ἀνοιχτά.[36]

Ὁ κατάλογος τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου κατέχει ξεχωριστὴ θέση μεταξὺ τῶν διαθέσιμων στὴν ἔρευνα πηγῶν. Παρὰ τὴν ἀβεβαιότητα ποὺ ὑφίσταται ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς χρονολογικό του πλαίσιο,[37] μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ μᾶλλον

36. Γιὰ τὰ θέματα αὐτά, βλ. Parissaki 2009 καὶ 2013, ὅπου παρουσιάζονται ὅλες οἱ σχετικὲς μὲ τὸ θέμα μαρτυρίες καὶ σημειώνεται ἡ προγενέστερη βιβλιογραφία· γιὰ τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς ἔρευνας, βλ. τὴν ἑπόμενη σημείωση.

37. Σὲ γενικὲς γραμμές, ὁ θεσμὸς φαίνεται πὼς γνώρισε τρεῖς φάσεις. Ἡ πρώτη τοποθετεῖται στὰ χρόνια τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου καὶ ἡ ὕπαρξή της δὲν ἔχει μέχρι στιγμῆς ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ κανέναν μελετητή. Ἡ δεύτερη ἀνήκει στὰ χρόνια μετὰ τὴν ἐπαρχιοποίηση τῆς Θράκης, καὶ χαρακτηρίζεται οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὴν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατηγιῶν, τόσο λόγῳ τοῦ κατακερματισμοῦ τους ὅσο καὶ λόγῳ τῆς ἔνταξης νέων ἐδαφῶν στὴν ἐπαρχία Θράκης. Στὴ μελέτη μας (Parissaki 2009 καὶ 2013) ὑποστηρίχθηκε πὼς ἡ φάση αὐτὴ διήρκησε μέχρι τοὺς Φλαβίους, ὁπότε εἰσήχθη ἡ διαίρεση ποὺ ἀντανακλᾶ ὁ κατάλογος τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου· κατὰ τὴν ἄποψη αὐτή, ὁ κατάλογος τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ τὴ μοναδικὴ διαθέσιμη στὴν ἔρευνα πηγὴ γιὰ τὴν τρίτη καὶ τελευταία περίοδο τοῦ θεσμοῦ, ποὺ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Φλαβίων μέχρι καὶ τὴν ἵδρυση τῶν πόλεων τῆς θρακικῆς ἐνδοχώρας ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἁδριανοῦ. Ἀλλὰ ἡ ἐπιβεβαιωθεῖσα ἀπὸ τὸν Sharankov συνένωση τῶν δύο ἐπιγραφῶν *IGBulg* 1115 (=5478) καὶ 1116 (=5479), ποὺ ἀναφέρουν στρατηγίες τῆς δεύτερης περιόδου ἀλλὰ χρονολογοῦνται ἐπὶ Τραϊανοῦ, ὁδήγησε τὸν Βούλγαρο ἐπιγραφικὸ στὸ καθ' ὅλα εὔλογο συμπέρασμα πὼς ἡ δεύτερη περίοδος διατηρήθηκε ἐν πολλοῖς μέχρι καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. Γιὰ τὴ συγκόλληση καὶ τὶς συνέπειες ποὺ αὐτὴ ἔχει γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θεσμοῦ, βλ. Sharankov 2015 καὶ 2016. Ὁ Sharankov, ἐν τούτοις, δὲν ἐπισημαίνει οὔτε καὶ προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύσει τὰ σοβαρὰ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ στὴν ἀποκατάσταση αὐτὴ ὁ κατάλογος τῶν στρατηγιῶν τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου· γιατὶ σὲ κάθε περίπτωση, καὶ παρὰ τὶς σοβαρὲς δυσκολίες ποὺ ὑπάρχουν

σαφὲς πὼς ἀντιπροσωπεύει τὴν τελευταία φάση στὴν ἱστορία τοῦ θεσμοῦ τῆς στρατηγίας πρὶν τὴν ἑδραίωση τῶν πόλεων τῆς ἐνδοχώρας ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἁδριανοῦ. Καὶ παρὰ τὶς σημαντικὲς ἀμφιβολίες ποὺ ὑφίστανται ὡς πρὸς τὴ χωροθέτηση τῶν στρατηγιῶν, ἀφοῦ πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀναφέρονται γιὰ πρώτη καὶ μοναδικὴ φορά, ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀπονενοημένη, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ ἀκόλουθες παρατηρήσεις:

— Ἂν καὶ στὸ συγκεκριμένο χωρίο δὲν ἀναφέρονται συντεταγμένες, ὁ κατάλογος ἐμφανίζεται ὀργανωμένος μὲ τὶς δεκατέσσερις στρατηγίες νὰ χωρίζονται σὲ τέσσερις ὁμάδες, ποὺ ἀναφέρονται μὲ συγκεκριμένη σειρὰ ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ καὶ ἀπὸ τὰ βόρεια πρὸς τὰ νότια. Ἡ πρώτη ὁμάδα περιλαμβάνει τὶς στρατηγίες κατὰ μῆκος τοῦ Αἵμου (Δανθηλητική, Σαρδική, Οὐσδικησική, Σελλητική), ἡ δεύτερη τὶς στρατηγίες κατὰ μῆκος τῶν συνόρων πρὸς τὴ Μακεδονία καὶ πρὸς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος (Μαιδική, Δροσική, Κοιλητική, Σαπαϊκή, Κορπιλική, Καινική), ἡ τρίτη τὶς στρατηγίες ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς ἑνότητες (Βεσσική, Βεννικὴ καὶ Σαμαϊκή), ἐνῶ τὴν τελευταία ὁμάδα ἀντιπροσωπεύει ἡ στρατηγία τῆς Ἀστικῆς στὸ ἀνατολικότατο ἄκρο τῆς ἐπαρχίας. Ἡ στρατηγία αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ μόνη τῆς ὁποίας ἡ ἔκταση προσδιορίζεται ὡς καλύπτουσα τὴν ἐντυπωσιακὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὰ βόρεια ὅρια τῆς χώρας τῆς Περίνθου μέχρι τὴν Ἀπολλωνία στὴ δυτικὴ ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.[38]

— Ἰδιαίτερα πολύτιμη γιὰ τὴν τοποθέτηση ἐπὶ χάρτου τῶν στρατηγιῶν τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου εἶναι καὶ ἡ προφανὴς ὀνοματολογικὴ σύνδεση πολλῶν ἐξ αὐτῶν μὲ γνωστὰ θρακικὰ ἐθνωνύμια. Ἡ παρατήρηση αὐτὴ ἰσχύει μετὰ βεβαιότητος γιὰ τὶς στρατηγίες τῆς Δανθηλητικῆς (Δανθηλῆτες/Δενθελῆτες), Σαρδικῆς (Σέρδοι), Μαιδικῆς (Μαῖδοι), Κοιλητικῆς (Κοιλαλῆτες), Σαπαϊκῆς (Σαπαῖοι), Κορπιλικῆς (Κορπίλοι), Καινικῆς (Καινοί), Βεσσικῆς (Βέσσοι), Βεννικῆς

ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀκριβὴ χρονολόγησή του, ὁ κατάλογος ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς σοβαρότερες διαθέσιμες στὴν ἔρευνα μαρτυρίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θεσμοῦ στὴ Θράκη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοηθεῖ.

38. Οὐδεὶς μελετητὴς ἔχει ἀμφισβητήσει μέχρι σήμερα πὼς ἡ σειρὰ ἀναφορᾶς τῶν στρατηγιῶν στὸ ἔργο τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου ἀντανακλᾶ τὴν πραγματική τους γεωγραφικὴ χωροθέτηση, βλ. ἐνδεικτικὰ Delev 2009, 245 («in the text of Ptolemy the strategies are listed following a definite and explicitly mentioned order, which should have been helpful in the attempt to arrange them on the map»). Μιὰ σχετικὴ ἀσάφεια προκαλοῦν μόνο οἱ ἐκφράσεις ὑπὲρ μὲν τὴν Μαιδικήν γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς Βεσσικῆς, καὶ ὑφ' ἣν [ἐνν. Βεσσικήν] γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς Βεννικῆς.

(*Βέννοι),[39] καὶ Ἀστικῆς (Ἀστές). Λιγότερο ἀσφαλεῖς ἕως καὶ ἀπόλυτα ἀβέβαιοι εἶναι οἱ συσχετισμοὶ ποὺ ἔχουν κατὰ καιροὺς προταθεῖ γιὰ τὶς στρατηγίες τῆς Οὐσδικησικῆς, Σελλητικῆς, Δροσικῆς καὶ Σαμαϊκῆς.[40]

— Ἡ περιγραφὴ τῆς στρατηγίας τῆς Ἀστικῆς ἐπιτρέπει τὴ διαπίστωση πὼς οἱ στρατηγίες τοῦ συγκεκριμένου καταλόγου ὑπῆρξαν μεγάλες σὲ ἔκταση διοικητικὲς ὀντότητες.[41] Δύο ἀπὸ τὶς στρατηγίες, ἐξ ἄλλου, ἡ Δενθελητικὴ καὶ ἡ Σελλητική, ὑφίσταντο κατὰ τὴν προγενέστερη περίοδο τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου ὡς ὑποδιαιρέσεις: Δενθελητικὴ πεδιασία καὶ Σελλητικὴ ὀρεινή.

Συμπερασματικά, καὶ μὲ βάση τὸν προφανὴ συσχετισμὸ Κορπίλων καὶ Κορπιλικῆς, ὁ κατάλογος τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου ἐπιβεβαιώνει τὴ χωροθέτηση τοῦ φύλου κατὰ μῆκος τοῦ βορείου Αἰγαίου καὶ τὴ γειτνίαση τόσο μὲ τοὺς κείμενους πρὸς τὰ δυτικὰ Σαπαίους ὅσο καὶ μὲ τοὺς κείμενους πρὸς τὰ ἀνατολικὰ Καινούς.

6. Ἡ χωροθέτηση Κορπίλων καὶ Κορπιλικῆς

Ἀπὸ τὶς πληροφορίες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καθίσταται σαφὲς πὼς Κορπίλοι καὶ Κορπιλικὴ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὸν κατώτατο ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ τῶν ἐκβολῶν του. Ἀλλά, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε, οἱ σχετικὲς ἀναφορὲς παραπέμπουν καὶ στὶς δύο ὄχθες τοῦ ποταμοῦ. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἀντανακλᾶται καὶ στὶς ἀπόψεις τῶν σύγχρονων μελετητῶν, ὁρισμένοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους χωροθετοῦν φῦλο καὶ στρατηγία στὴ δυτική/δεξιὰ ὄχθη, ὁρισμένοι στὴν ἀνατολική/ἀριστερὴ καὶ ἄλλοι σὲ ἀμφότερες.

Στὴ δυτικὴ/δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἕβρου χωροθέτησαν Κορπίλους καὶ Κορπιλικὴ οἱ Detschew, Gerov καὶ Fol. Ὁ Fol, μάλιστα, περιέγραψε τὴν ἔκταση τῆς

39. Βλ. σημ. 18.

40. Καὶ ἡ σύνδεση αὐτὴ εἶναι ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν μελετητῶν, βλ. ἐνδεικτικὰ Delev 2009, 245 («it is clear that most of the strategies were named after Thracian tribes; it could therefore be presumed that their different territories coincided at least partially with those occupied by the respective tribes at the time when they fell under Roman domination»). Συσχετισμοὶ μὲ συγκεκριμένα φῦλα, λιγότερο ἢ περισσότερο ἐπισφαλεῖς κατὰ περίπτωση, ἔχουν κατὰ καιροὺς προταθεῖ καὶ γιὰ τὶς ὑπόλοιπες στρατηγίες, βλ. ἐνδεικτικὰ Δροσική/Δερσαῖοι.

41. Ὡς ἔμμεσες ἐνδείξεις τῆς ἔκτασης τῶν στρατηγιῶν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἡ ὕπαρξη τεσσάρων μόλις στρατηγιῶν γιὰ ὅλο τὸ μῆκος τοῦ Αἵμου ἀπὸ τὰ σύνορα Θράκης-Μοισίας μέχρι καὶ τὸν Εὔξεινο Πόντο ὅσο καὶ οἱ ἴδιες οἱ ὀνομασίες τῶν στρατηγιῶν ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ μεγάλα φυλετικὰ σύνολα, π.χ. Μαιδική, Βεσσική, κτλ.

στρατηγίας μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια, χωροθετώντας την ἀπὸ τὴ Βιστονίδα λίμνη καὶ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἕβρου στὰ νότια μέχρι τὴ γραμμὴ Zlatograd-Διδυμότειχο στὰ βόρεια.[42] Γιὰ τοὺς Mihailov, Jones καὶ Tacheva, ἡ κοιτίδα τῶν Κορπίλων καὶ ἡ στρατηγία τῆς Κορπιλικῆς βρίσκονταν πράγματι στὴν περιοχὴ τοῦ κάτω ῥοῦ, ἀλλὰ ἀνατολικότερα, πρωτίστως βορείως τῆς Αἴνου.[43] Τὴ σαφὴ χωροθέτηση Κορπίλων καὶ Κορπιλικῆς στὸ τμῆμα ἀνατολικὰ τοῦ ποταμοῦ, ἔξ ἄλλου, πρότεινε καὶ ὁ Delev.[44] Πρὸς ἐνίσχυση τῆς ταύτισης αὐτῆς, ὁ Delev ἀναφέρει καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος περὶ Κορπιλικῆς/πρώην Ἀψυνθίδας (βλ. ἑνότητα 2).

Ἡ τάση χωροθέτησης τοῦ φύλου καὶ τῆς στρατηγίας καὶ στὶς δύο ὄχθες τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ διακρίνεται μὲ μεγαλύτερη σαφήνεια στὴν πρόταση τοῦ Σαμοθράκη, ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς Κορπίλους ἀρχαῖο λαὸ τῆς Θράκης, ὁ ὁποῖος κατοικοῦσε «ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τῆς Ῥοδόπης, μεταξὺ τοῦ Ἕβρου

42. Detschew 1976, λ. Κορπίλοι («vom Bistonischen See bis zur Mündung des Hebros»)· Gerov 1978, 7 (415), ποὺ ἀναφέρει τοὺς Κορπίλους «на запад от долното течение на Марица» (=«στὰ δυτικὰ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ»)· καὶ Fol 1975, 86. Ἡ γραμμὴ Zlatograd πρὸς Διδυμότειχο ἀντιστοιχεῖ σὲ γενικὲς γραμμὲς στὰ σημερινὰ ἑλληνο-βουλγαρικὰ σύνορα.

43. Mihailov 1967, 39-40· Jones 1971, 13· Tacheva 2000, 42. Ὁ Mihailov σημειώνει πὼς τόσο τὸ φῦλο, ὅσο καὶ ἡ στρατηγία θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὴν περιοχὴ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου, στὴν ἐνδοχώρα βορείως τῆς Αἴνου («по долна Марица над Енос»), τοποθετώντας τοὺς εὑρισκόμενους στὰ δυτικὰ τῶν Κορπίλων Σαπαίους στὴν ἐνδοχώρα τῶν Ἀβδήρων καὶ τῆς Μαρωνείας (Mihailov 1967, 40). Γιὰ τὴν Tacheva, φῦλο καὶ στρατηγία ἐκτείνονται «на запад край долното течение на Хеброс и на изток до реката Мелас» (=«πρὸς τὰ δυτικὰ μέχρι τὸν κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου καὶ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ μέχρι τὸν Μέλανα ποταμό») καὶ φαίνεται νὰ υἱοθετεῖ τὴν ἄποψη τοῦ Venedikov πὼς οἱ Κορπίλοι ἐπεκτάθηκαν πρὸς τὰ ΝΑ καὶ ἔφθασαν μέχρι τὸ ὕψος τῆς θρακικῆς Χερσονήσου μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κότυος Α΄. Σὲ παλαιότερη μελέτη (Tacheva 1983, 6), σημείωνε πὼς ἡ Τραϊανούπολις ἱδρύθηκε στὰ ἐδάφη τῆς Κορπιλικῆς στρατηγίας.

44. Delev 2009, 246-247: «they [*sc.* the Corpili] must have occupied therefore the left bank of the Lower Hebros between Aenus and Cypsela and the limited hinterland to the Melas gulf, or the lands previously ascribed to the Paeti (Hdt. 7.110; Arr. Anab. 1.11.4) and Melanditi (Xen. Anab. 7.2.32). It remains uncertain whether they also occupied the opposite right bank of the river, or its stream and the adjoining marshlands served as a natural western frontier for both the tribal territory of the Corpili and the homonymous strategy».

πρὸς ἀνατολὰς καὶ τῶν Κικόνων πρὸς δυσμάς» (1963, 314, λ. Κορπίλοι), χωροθετώντας τους σαφῶς δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ. Στὸ ἴδιο λῆμμα προσθέτει πὼς «ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος Κορπιλικὴ ἐκαλεῖτο καὶ ἡ παλαιὰ Ἀψυνθὶς χώρα περὶ τὴν Αἶνον, ἐκτεινομένη μεταξὺ Ἕβρου καὶ Μέλανος κόλπου καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ Σαρπηδόνιον ἀκρωτήριον (νῦν Γκρέμια)». Τὴν ἴδια χωροθέτηση ἐπαναλαμβάνει καὶ στὸ περὶ Κορπιλικῆς λῆμμα, τὴν ὁποία χαρακτηρίζει «χώρα τῆς μεσημβρινῆς Θρᾴκης, ἡ παλαιότερον Ἀψυνθὶς καλουμένη» (1963, 314, λ. Κορπιλική· πρβλ. καὶ 1963, 84, λ. Ἀψινθιάς, Ἀψινθίς: «οὕτω ἐκαλεῖτο ἡ περὶ τὴν Αἶνον παραλία, ἡ μετὰ ταῦτα ὀνομασθεῖσα Κορπιλική»). Γιὰ τὸν Σαμοθράκη, κατὰ συνέπεια, οἱ Κορπίλοι ὡς φῦλο ἐτοποθετοῦντο δυτικὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου, ἐνῶ ἡ Κορπιλικὴ, ἀναφερόμενη ὡς χώρα, καὶ στὶς δύο ὄχθες.

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε καθίσταται σαφὲς πὼς τὰ δύο σταθερὰ σημεῖα γιὰ τὴ χωροθέτηση τῶν Κορπίλων καὶ τῆς ὁμώνυμης στρατηγίας εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ Αἶνος μὲ τὴ χώρα της στὴν ἀνατολική/ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων, στενὰ ποὺ ἡ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν ἐρευνητῶν τοποθετεῖ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Μάκρης, σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴ δυτική/δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ. Τὸ γεγονός, ἐξ ἄλλου, πὼς τὰ στενὰ αὐτὰ ἀναφέρονται κατὰ τὴν περιγραφὴ τῆς πορείας τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ στὴ Θράκη τὸ 42 π.Χ., ἐνῶ ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος ἐμφανίζεται ὡς κατά τι νεώτερη, ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεση πὼς ὁ φυσικὸς χῶρος τῶν Κορπίλων ἐπεκτάθηκε σταδιακὰ καὶ πώς, τοὐλάχιστον κατὰ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ., οἱ Κορπίλοι δροῦσαν πράγματι καὶ στὶς δύο ὄχθες τοῦ ποταμοῦ. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ μοιάζει νὰ ἀντίκειται στὴν ἀντίληψη πὼς οἱ ποταμοὶ λειτουργοῦσαν, ἰδιαίτερα σὲ περιοχὲς πεδινές, ὡς πρώτης τάξεως ὁριοθετικὰ σημεῖα.[45] Ἀλλὰ ἡ ἐπέκταση τῶν Κορπίλων καὶ τῆς

45. Περιοριζόμενοι στὴ Θράκη, σημειώνεται πὼς σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις ἀναφέρονται φῦλα ὡς δρῶντα καὶ διοικητικὲς ὀντότητες ὡς ἐκτεινόμενες ἑκατέρωθεν ἑνὸς ποταμοῦ· βλ. ἐνδεικτικὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος (7.3.13) γιὰ τὶς συχνὲς μεταναστάσεις τῶν Γετῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, τὴ μαρτυρία τοῦ ἰδίου (7, ἀπ. 36) πὼς ὁ Στρυμὼν ἔρρεε διὰ Μαίδων, ἀλλὰ καὶ τὴν περίπτωση τῆς ρωμαϊκῆς Οὐλπίας Τοπείρου πού, ἂν καὶ εὑρισκόμενη στὴν δεξιά/δυτικὴ ὄχθη τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἤλεγχε μιὰ μεγάλη σὲ ἔκταση χώρα ποὺ κατὰ κύριο λόγο ἐκτεινόταν στὴν πεδιάδα ἀνατολικὰ τοῦ ποταμοῦ, βλ. *I.Thrac.Aeg.* σσ. 264-265. Γιὰ τὴν ἐπέκταση τῆς χώρας τῆς Αἴνου καὶ στὴ δεξιά/δυτικὴ ὄχθη τοῦ Ἕβρου, βλ. τὴ σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Τίτου Λίβιου (ἑνότητα 1) ἀλλὰ καὶ τὴν προταθεῖσα ἀπὸ τοὺς Jeanne καὶ Louis Robert συμπλήρωση

Κορπιλικῆς στρατηγίας καὶ πέραν τοῦ φυσικοῦ ὁρίου ποὺ προσφέρει ὁ Ἕβρος ποταμὸς δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀπίθανη, ἀφοῦ συνάδει καὶ μὲ τὶς μαρτυρίες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ κοιτίδα τῶν Κορπίλων καὶ ὁ κύριος ὄγκος τῆς Κορπιλικῆς στρατηγίας θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὴν ἀριστερή/ἀνατολικὴ καὶ ὄχι στὴ δυτική/δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, ὄχι μόνο γιατὶ ἡ ταύτιση τῶν στενῶν τῶν Κορπίλων παρέχει ἕνα σαφὲς τοπογραφικὸ σημεῖο, ἀλλὰ πρωτίστως γιατὶ ἡ παρουσία τῆς Κορπιλικῆς στρατηγίας μεταξὺ Σαπαϊκῆς καὶ Καινικῆς, ποὺ μετὰ βεβαιότητος πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ βορείως τῆς Χερσονήσου, δὲν ἀφήνει ἐπαρκὲς περιθώριο ἐπέκτασης στὴν ἀνατολικὴ πλευρά.

Συνοψίζοντας τὰ μέχρι στιγμῆς δεδομένα, ἡ στρατηγία τῆς Κορπιλικῆς θὰ πρέπει κατὰ τὴν ἄποψή μας νὰ τοποθετηθεῖ στὸν χῶρο ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων (στενὰ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Μάκρης) καὶ τὰ Ζωναῖα ὄρη (τ. Tsopan-Dag) στὰ δυτικὰ μέχρι πιθανῶς τὸν Ἕβρο ποταμὸ στὰ ἀνατολικὰ ἢ καὶ πέραν τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ μέχρι καὶ τὰ ἀνατολικὰ τῆς Αἴνου, ἴσως μέχρι τὸ ὕψος τῆς Σαρπηδονίας ἄκρας, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Σαμοθράκης. Πρὸς τὰ νότια ἡ στρατηγία θὰ ἔβαινε κατὰ μῆκος τῆς αἰγαιακῆς ἀκτογραμμῆς.[46] Πολὺ δυσκολότερος εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τοῦ βορείου συνόρου, καθ' ὅσον αὐτὸς συνδέεται μὲ τὸ ἰδιαίτερα ἀκανθῶδες θέμα τῆς ἔκτασης τῶν στρατηγιῶν τοῦ καταλόγου τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου.

7. Ἀπὸ τὴ στρατηγία τῆς Κορπιλικῆς στὴν Τραϊανούπολη

Στὴν ἔρευνα ἔχει κατὰ καιροὺς διατυπωθεῖ ἡ ἄποψη πὼς ἡ ἕδρα τῆς στρατηγίας θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴ θέση τῆς μεταγενέστερης Τραϊανουπόλεως, ἡ ὁποία , ὅπως δηλώνει τὸ ὄνομά της, ἱδρύθηκε ἀπὸ τὸν Τραϊανὸ (97-117 μ.Χ.) σὲ θέση ποὺ ταυτίζεται σήμερα μὲ τὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο νοτίως τῆς κοινότητας Λουτροῦ, στὸ 16ο χλμ. τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἀλεξανδρουπόλεως-Φερρῶν.[47] Ἡ ἄποψη αὐτὴ στηρίζεται πρωτίστως στὴ γεωστρατηγικὴ σημασία ποὺ κατέχει ἡ θέση γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ τῆς καθέτου ποὺ βαίνει κατὰ

τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως αὐτῆς σὲ προερχόμενο ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Φερῶν μιλιάριο τοῦ 235-238 μ.Χ., βλ. *I.Thrac.Aeg.* Ε454.

46. Ἐννοεῖται πὼς θὰ πρέπει νὰ ἐξαιρεθεῖ ἡ χώρα τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας, ποὺ κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἐκτεινόταν πιθανότατα στὴν περιοχὴ τῶν Τεμπύρων (σημ. Ἀλεξανδρούπολη), βλ. Parissaki 2018 γιὰ τὴ σχετικὴ ἀνάλυση.

47. Γιὰ τὴν Τραϊανούπολη, βλ. *I.Thrac.Aeg.* σσ. 531-569, μὲ προγενέστερη βιβλιογραφία.

μῆκος τῆς δεξιᾶς/δυτικῆς ὄχθης τοῦ Ἕβρου, συνδέοντας τὴ via Egnatia μὲ τὴ via Diagonalis τῆς θρακικῆς ἐνδοχώρας, ἀλλὰ καὶ στὰ παράλληλα ἕδρας στρατηγιῶν/πόλεων Τραϊανοῦ.[48] Ὅσον ἀφορᾶ στὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ θέση ἀρχαιολογικὰ κατάλοιπα τῆς προ-ρωμαϊκῆς περιόδου, αὐτὰ παραμένουν πενιχρά. Πολὺ περιορισμένες παραμένουν καὶ οἱ γνῶσεις μας γιὰ τὸν ἀρχαιολογικὸ χάρτη τῆς περιοχῆς γενικότερα.[49]

Ἀπὸ τὶς 78 ἐπιγραφὲς ποὺ περιέχονται στὸ Σύνταγμα τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Θράκης τοῦ Αἰγαίου ὡς προερχόμενες ἀπὸ τὸν νομὸ Ἕβρου (*I.Thrac.Aeg.* E400-E477), καὶ ἐξαιρώντας ὅσες συνδέονται μὲ τὰ πολίσματα τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας καὶ τὸν Δορίσκο, μόλις τρεῖς φαίνεται πὼς προέρχονται ἀπὸ ἐδάφη ἐκτὸς ἑλληνικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ χρονολογοῦνται στὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἵδρυση τῶν δύο ρωμαϊκῶν πόλεων τῆς περιοχῆς, τῆς Τραϊανουπόλεως καὶ τῆς Πλωτινοπόλεως. Δύο ἀπὸ αὐτὲς προέρχονται ἀπὸ τὸ βόρειο τμῆμα τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Διδυμοτείχου, πρὶν ἀπὸ τὴν ἵδρυση τῆς Πλωτινοπόλεως, καί, κατὰ συνέπεια, ἴσως ἔξω ἀπὸ τὸν χῶρο δράσης τῶν Κορπίλων. Πρόκειται γιὰ τὸ ἐπιτύμβιο ἑνὸς μισθοφόρου ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα, ποὺ χρονολογεῖται στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. (*I.Thrac.Aeg.* E465) καὶ τὴν ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ βασιλέως Κότυος Ζ΄ (περ. 42-31 π.Χ.), υἱοῦ τοῦ Ῥασκουπόρεως, ποὺ μαρτυρᾶ πὼς στὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. στὴν περιοχὴ δραστηριοποιοῦνταν οἱ βασιλεῖς τῆς Σαπαϊκῆς δυναστείας (*I.Thrac.Aeg.* E458). Ἀπὸ τὸ νότιο τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ τὴν περιοχὴ τῶν Φερῶν προέρχεται ἡ ἐπιγραφὴ *I.Thrac.Aeg.* E453, ποὺ χρονολογεῖται στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνα καί, συγκεκριμένα, στὸ διάστημα μεταξὺ 13 Ὀκτωβρίου τοῦ 59 καὶ 12 Ὀκτωβρίου τοῦ 63 μ.Χ.· κατὰ συνέπεια, μετὰ τὴν ἐπαρχιοποίηση τῆς Θράκης τὸ 46 μ.Χ. ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν κατάργηση τῶν στρατηγιῶν. Ἀναφέρεται σὲ ἔργα ὁδοποιΐας, τὰ ὁποῖα ἔγιναν μὲ πρωτοβουλία τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου καὶ μὲ ἀφετηρία τὴν Πέρινθο. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἡ σπάνια γιὰ τὴν περιοχὴ χρήση τῆς λατινικῆς γλώσσας μαρτυροῦν τὶς περιορισμένες ἁρμοδιότητες τοῦ τοπικοῦ στρατηγοῦ, τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾶ στὴ λειτουργία τῆς Ἐγνατίας.[50]

48. Μιὰ πιθανὴ περίπτωση συνέχειας μεταξὺ ἕδρας στρατηγίας καὶ πόλεως τοῦ Τραϊανοῦ ἀποτελεῖ ἡ Τόπειρος, βλ. σχετικὰ Παρισάκη ὑπὸ ἔκδοση.

49. Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν περιοχὴ τῆς Τραϊανουπόλεως φαίνεται πὼς προέρχεται ἀργυρὸ τετράδραχμο Θάσου τοῦ 2ου αἰ. π.Χ., βλ. *I.Thrac.Aeg.* 532 σημ. 1. Γιὰ μιὰ σύντομη καὶ συνοπτικὴ ἀποτύπωση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χάρτη τῆς περιοχῆς, βλ. ἑνότητα 9.

50. Ἡ προερχόμενη ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ οἰκισμοῦ Παλαγιὰ καὶ χρονολογούμενη

8. Φυλετικοὶ συσχετισμοὶ στὴν περιοχὴ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ

Τὸ σύντομο τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τῶν Κορπίλων ἀλλὰ καὶ ἡ χωροθέτησή τους στὴν πεδιάδα τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, σὲ μιὰ περιοχὴ ὅπου οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τοποθετοῦν τὴ δράση καὶ ἄλλων φύλων, ἐγείρουν εὔλογα –ἂν καὶ ἀβέβαια ὡς πρὸς τὴν ἀπάντησή τους– ἐρωτήματα τόσο ὡς πρὸς τὶς ἱστορικὲς συγκυρίες τῆς ἀνάδειξής τους, ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὶς σχέσεις καὶ τοὺς πιθανοὺς δεσμοὺς μεταξὺ τῶν φύλων αὐτῶν. Στὰ χωρία ποὺ ἀναλύθηκαν πιὸ πάνω, οἱ Κορπίλοι συσχετίζονται μὲ φῦλα τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ἀλλὰ καὶ τῶν προγενέστερων χρόνων, χωρὶς νὰ εἶναι πάντα σαφὲς ἂν οἱ συσχετισμοὶ αὐτοὶ ἀντανακλοῦν κάποια φυλετικὴ συγγένεια καὶ μετεξέλιξη ἢ ὀφείλονται ἁπλῶς στὴ μεταξύ τους γεωγραφικὴ γειτνίαση.

Στὴν ἐπίθεση τοῦ 188 π.Χ., ὅπως αὐτὴ περιγράφεται ἀπὸ τὸν Τίτο Λίβιο καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση τῆς ἀποδοχῆς τῆς διόρθωσης τῆς γραφῆς Coreli τῶν χειρογράφων, οἱ Κορπίλοι ἐμφανίζονται νὰ συμπράττουν μὲ τοὺς Ἀστούς, τοὺς Καινοὺς καὶ τοὺς Maduateni.[51] Ὅπως ἀναφέρθηκε καὶ πιὸ πάνω, ὁ συσχετισμὸς αὐτὸς δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀντανακλᾶ μιὰ χαλαρὴ μεταξύ τους γεωγραφικὴ συνάφεια, ἀφοῦ δύο ἀπὸ τὰ φῦλα αὐτὰ μετὰ βεβαιότητος (Ἀστὲς καὶ Καινοί) καὶ τὸ τρίτο πιθανότατα (Maduateni) χωροθετοῦνται στὴ Θράκη ἀνατολικῶς τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Στὰ δύο χωρία τοῦ Στράβωνος, οἱ Κορπίλοι συσχετίζονται μὲ τοὺς Βρέννους, τοὺς Βέσσους, τοὺς Ὀδρύσες καὶ τοὺς Σαπαίους, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Ἀψινθίους. Ὁ συσχετισμὸς μὲ τοὺς Ἀψινθίους ἀντανακλᾶ πιθανότατα τὴν ἐπέκταση τοῦ χώρου δράσης τῶν Κορπίλων πρὸς τὰ ἀνατολικά· εἶναι πιθανὸ Κορπίλοι καὶ Ἀψίνθιοι νὰ μὴν συνυπῆρξαν χρονολογικά. Ὁ συσχετισμὸς μὲ τοὺς Βρέννους, τοὺς Βεσσοὺς καὶ τοὺς Σαπαίους, ἀντιθέτως, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀντανακλᾶ κάποιες εὐρύτερες φυλετικὲς περιοχὲς καὶ συνεργασίες στὸ πλαίσιο τοῦ πελατειακοῦ βασιλείου τῆς Θράκης.[52] Ἄμεση γεωγραφικὴ γειτνίαση ἀλλὰ καὶ πολιτικὴ συνάφεια μὲ τοὺς Σαπαίους παραδίδει καὶ ἡ ἀφήγηση

στὸν 1ο-2ο αἰ. μ.Χ. ἐπιγραφὴ *I.Thrac.Aeg.* Ε449 ἐντάσσεται ἀπὸ τοὺς ἐκδότες τοῦ συντάγματος στὶς ἐπιγραφὲς τῆς χώρας Τραϊανουπόλεως. Ἂν, ὅμως, χρονολογεῖται στὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἵδρυση τῆς πόλεως αὐτῆς, ὅπως φαίνεται πιθανό, τότε θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ εἴτε στὴ χώρα τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας –ἡ ὁποία κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς τοποθετεῖται στὴν περιοχὴ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως– εἴτε στὰ ἐδάφη ποὺ ἤλεγχαν οἱ Θρᾶκες βασιλεῖς καὶ στρατηγοί. Γιὰ τὶς ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες ποὺ παρέχει ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ ὡς πρὸς τὴν ἐγκατάσταση Ρωμαίων στὴν περιοχή, βλ. Parissaki ὑπὸ ἔκδοση.

51. Βλ. ἐνότητα 1.

52. Βλ. ἐνότητα 2.

τοῦ Ἀππιανοῦ, ποὺ τοποθετεῖται στὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. π.Χ.[53] Οἱ συσχετισμοὶ τοῦ Πλινίου –ὅπως, ἐξ ἄλλου, καὶ αὐτοὶ τοῦ Σολίνου– ἀποτελοῦν προϊὸν συγκερασμοῦ πληροφοριῶν ποὺ ἀνάγονται σὲ διαφορετικὲς πηγὲς καὶ ἐποχὲς καί, σὲ πολλὲς περιπτώσεις, μοιάζουν νὰ μὴν συνάδουν μεταξύ τους. Ἀπὸ τὰ φῦλα ποὺ ἀναφέρει στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ μὲ ἐξαίρεση τοὺς Ὀδρύσες, οἱ Priantae, οἱ Δόλογκοι καὶ οἱ Κίκονες ἀποτελοῦσαν ἀνάμνηση ἤδη κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.[54]

Στὴ σύγχρονη ἔρευνα, ἐν τούτοις, τέθηκε ἕνα ἀκόμη ἐρώτημα, καίριο γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῆς περιοχῆς τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου· καὶ αὐτὸ ἀφορᾶ τὴ σχέση τῶν Κορπίλων μὲ τοὺς Ὀδρύσες. Παρὰ τὴν ἀπολύτως σίγουρη καὶ ἐπιβεβαιωμένη ἀρχαιολογικὰ παρουσία τῶν Θρακῶν στὴν περιοχὴ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀρχαιότητας, ἡ φυλετικὴ ταυτότητα τῶν γηγενῶν πληθυσμῶν ποὺ ζοῦσαν στὴν περιοχὴ ἀνατολικὰ τοῦ Ἰσμάρου καὶ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου στὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Ἑκαταῖο –ὁπότε ἀναφέρονται οἱ Κίκονες– καὶ μέχρι τὸν 2ο αἰ. π.Χ. –ὁπότε καὶ ἐμφανίζονται οἱ Κορπίλοι, γιὰ ὅσους ἀποδέχονται τὴν ταύτιση Corpili/Coreli– δὲν προσδιορίζεται στὶς πηγές. Κατὰ τὴν ἄποψη ὁρισμένων μελετητῶν, ἡ σιωπὴ αὐτὴ ὀφείλεται στὴν ἰσχυρὴ ἑδραίωση τῶν ἑλληνικῶν κτισμάτων στὴν περιοχή, τῆς Αἴνου στὰ ἀνατολικὰ τοῦ Ἕβρου καὶ τῶν πολισμάτων τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας στὰ δυτικά.[55] Ἀλλὰ οἱ ἀνασκαφὲς τῆς Ζώνης καὶ ἡ πρόσφατη δημοσίευση ὁρισμένων ἐκ τῶν εὑρημάτων δείχνουν πλέον πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς συνύπαρξης. Μεταξὺ τῶν εὑρημάτων ξεχωρίζουν ἡ θρακικὴ κεραμεικὴ ποὺ ἦρθε στὸ φῶς κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνα, ἀλλὰ καὶ σὲ ὁλόκληρη τὴν ἔκταση τοῦ οἰκισμοῦ, καθὼς καὶ τὰ διάσημα πλέον graffiti σὲ θρακικὴ γλώσσα.[56] Δὲν ἀποκλείεται, κατὰ συνέπεια, ἡ σιωπὴ αὐτὴ νὰ σχετίζεται περισσότερο

53. Βλ. ἐνότητα 4.

54. Βλ. ἐνότητα 3. Γιὰ τοὺς Priantae, βλ. καὶ σημ. 16. Γιὰ τοὺς Κίκονες, βλ. Παρισάκη ὑπὸ ἔκδοση.

55. Κατὰ τὴ Βεληγιάννη-Τερζῆ (2004, 15), τὸ γεγονὸς πὼς ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἀναφέρει κανένα θρακικὸ φῦλο στὸ τμῆμα μεταξὺ Μαρωνείας καὶ Ἕβρου καὶ στὴν περιοχὴ τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας ὀφείλεται στὸ γεγονὸς πὼς «η ακτή είχε καταληφθεί από τις ιδρύσεις της Σαμοθράκης και έτσι δεν έμενε ζωτικός χώρος για θρακικά φύλα». Τὸ ἴδιο ὑποστηρίζει καὶ ἡ Bredow 1999, 9 γιὰ τὴ σαμοθρακικὴ Περαία καὶ 9 σημ. 20, καὶ 11 γιὰ τὴν Αἶνο.

56. Βλ. Παρδαλίδου 2015, 681-688, κυρίως 681, καὶ Brixhe, Ζουρνατζῆ, Παρδαλίδου 2015, ἀντίστοιχα.

μὲ τὶς γενικότερες ἱστορικὲς συγκυρίες κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς. Πράγματι, ἡ κοιλάδα τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ –τὸ σύνολο, σχεδόν, τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Ἕβρου– μοιάζει νὰ ἐντάχθηκε νωρὶς στὸ κράτος τῶν Ὀδρυσῶν καὶ νὰ ἀποτέλεσε ἀναπόσπαστο μέρος του φυλετικοῦ του σχηματισμοῦ. Ἡ σχέση αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ ἔμεινε ἰσχυρὴ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν κλασσικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν χρόνων. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ συνηγορεῖ ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος, ὁ ὁποῖος, ἀναφερόμενος στὰ θρακικὰ φῦλα κατὰ μῆκος τοῦ Ἕβρου, σημειώνει πὼς ἔνιοι –καὶ ὁ ὅρος παραπέμπει στὶς πηγές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὁ Στράβων ἄντλησε τὴ συγκεκριμένη πληροφορία– συνέδεαν τὴν περιοχὴ μὲ τοὺς Ὀδρύσες.[57]

Ἂν οἱ Κορπίλοι ἐμφανίζονται ξαφνικὰ στὸ ἱστορικὸ προσκήνιο εἴτε στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. (Τίτος Λίβιος), εἴτε στὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. (Στράβων), ἡ παρουσία τους στὴν περιοχὴ δὲν μοιάζει νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μετακίνησης ἀλλά, πιθανότερα, αὐτονόμησης –ἔστω καὶ μόνο στὸ πλαίσιο συγκεκριμένων δράσεων, ὅπως μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ π.χ. γιὰ τὴν ἐπίθεση κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων. Ἡ «ξαφνικὴ» ἐμφάνιση τῶν Κορπίλων στὶς πηγὲς ἀποτελεῖ πιθανότατα ἔκφανση μιᾶς παρατηρούμενης καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις δυναμικῆς πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς σταδιακῆς ἀποσύνθεσης τῆς παλαιότερης, ἰσχυρῆς φυλετικῆς συνένωσης, ποὺ εἶχε ἐπιτευχθεῖ ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν Ὀδρυσῶν. Ἡ ἐπικράτηση τοῦ βασιλείου τῆς Τύλιδος κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. καί, στὴ συνέχεια, ὁ ἀνταγωνισμὸς Μακεδόνων βασιλέων καὶ Ρωμαίων, ποὺ ἀναζήτησαν στὴν περιοχὴ φίλα διακείμενες πρὸς αὐτοὺς δυνάμεις γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς πολιτικῆς τους, ἀσφαλῶς ἐνίσχυσαν τὴν ἀποσχιστικὴ αὐτὴ δυναμική. Ἡ περιγραφὴ τοῦ Ἀππιανοῦ, ἀπὸ τὴν ἄλλη, μαρτυρᾶ πὼς ἡ δυναμικὴ αὐτὴ δὲν μετέβαλε μακροπρόθεσμα τὴ θέση τῶν Κορπίλων. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. καὶ ἑξῆς, οἱ νικητὲς τῶν Μακεδόνων βασιλέων βρῆκαν στὸ φῦλο τῶν Σαπαίων τοὺς νέους τοποτηρητὲς τῆς πολιτικῆς τους στὴν περιοχὴ καὶ οἱ Κορπίλοι ἐνσωματώθηκαν καὶ πάλι στὸν νέο αὐτὸν σχηματισμό.

---

57. Στράβ. 7, ἀπ. 47: Ὀδρύσας δὲ καλοῦσιν ἔνιοι πάντας τοὺς ἀπὸ Ἕβρου καὶ Κυψέλων μέχρι Ὀδησσοῦ τῆς παραλίας ὑπεροικοῦντας, ὧν ἐβασίλευσεν Ἀμάδοκος καὶ Κερσοβλέπτης καὶ Βηρισάδης καὶ Σεύθης καὶ Κότυς. Πρβλ. καὶ τὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ Τριαντάφυλλου (2007, 626), ποὺ ἐπισημαίνει πὼς οἱ σχέσεις τῶν Ὀδρυσῶν «με τα άλλα φύλα της κεντρικής Ροδόπης (Δίοι, Σάτραι, Βησσοί) και της νότιας Θράκης (Σαπαίοι, Βίστονες, Κίκονες, Κορπίλοι) δεν είναι γνωστές. Δεν είναι επίσης γνωστό, εάν και πότε έχασαν την αυτονομία τους και ενσωματώθηκαν στο κράτος των Οδρυσών».

9. Συνοπτικὴ θεώρηση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χάρτη τοῦ νομοῦ Ἕβρου

Παρὰ τὴν πρόοδο τῶν τελευταίων δεκαετιῶν, ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀξιοποίηση τῶν ἀρχαιολογικῶν καταλοίπων γιὰ τὴν καλύτερη γνῶση τοῦ φυλετικοῦ κόσμου τῆς θρακικῆς ἐνδοχώρας ἀποτελεῖ ἀκόμη ζητούμενο γιὰ τὴν ἔρευνα. Καὶ αὐτὸ γιατὶ ἡ ἀξιοποίηση προσκρούει σὲ μιὰ σειρὰ πρακτικῶν ἀλλὰ καὶ εὐρύτερου, μεθοδολογικοῦ χαρακτήρα προβλημάτων. Στὶς δυσκολίες τῆς πρώτης κατηγορίας θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ἡ σχετικὰ περιορισμένη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα θέσεων τῆς ἐνδοχώρας ἀλλὰ καί, πρωτίστως, ἡ ἔλλειψη ἐκτενῶν καὶ ἀναλυτικῶν δημοσιεύσεων, ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν τὴ συναγωγὴ οὐσιαστικότερων συμπερασμάτων.[58] Στὶς δυσκολίες τῆς δεύτερης κατηγορίας ἀνήκει ἡ ἀδυναμία ἀκριβοῦς χωροθέτησης τῶν φύλων, ἰδιαίτερα ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὁ γενικότερος προβληματισμὸς τῆς σύγχρονης ἔρευνας περὶ σύνδεσης ὑλικῶν καταλοίπων μὲ συγκεκριμένες ἐθνικὲς ἢ ἄλλες ὁμᾶδες.[59] Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τονίζεται μετ' ἐπιτάσεως πὼς ὅ,τι ἀκολουθεῖ δὲν εἶναι παρὰ ἕνας πρῶτος, προσωρινός,

58. Ἀπὸ τὶς ἀνεσκαμμένες θέσεις τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀντικείμενο συστηματικῆς ἔρευνας καὶ δημοσίευσης ἔχουν ἀποτελέσει μέχρι σήμερα δύο ἀπὸ τὶς θέσεις τῆς σαμοθρακικῆς Περαίας: ἡ Ζώνη καί, ἐν μέρει, ἡ Μάκρη. Γιὰ τὴ Ζώνη, βλ. πρόσφατα Τσατσοπούλου-Καλούδη 2015· Παρδαλίδου 2015· Ἡλιοπούλου 2015· Γαλάνη-Κρίκου, Τασακλάκη, Τσέλεκας 2015. Γιὰ τὴ Μάκρη, βλ. Εὐστρατίου, Καλλιντζῆ 1994. Ἀντικείμενο συστηματικῆς δημοσίευσης ἔχουν ἀποτελέσει καὶ οἱ τύμβοι τῆς Μικρῆς Δοξιπάρας, γιὰ τοὺς ὁποίους, βλ. σημ. 67. Ἀνασκαφὲς ἔχουν πραγματοποιηθεῖ καὶ στὸν Δορίσκο, ἀλλὰ οἱ σχετικὲς ἀναφορὲς παραμένουν συνοπτικές. Γιὰ τὶς ἀνασκαφὲς στὴ θέση τῆς ρωμαϊκῆς Πλωτινοπόλεως, βλ. ἐνδεικτικὰ Κουτσουμανῆς 2007, Κουτσουμανῆς, Τσόκα, Κεκές 2009, ἀλλὰ καὶ Μ. Κουτσουμανῆς στὸ https://www.archaiologia.gr/blog/2015/09/28/πλωτινόπολη-το-χρονικό-της-έρευνας/ (προσπελάστηκε στὶς 5/1/2021). Γιὰ μιὰ συνοπτικὴ καὶ πρόσφατη παρουσίαση τῶν σημαντικότερων ἀρχαιολογικῶν θέσεων τοῦ νομοῦ στὴν περιοχὴ τοῦ Σουφλίου, βλ. Γουρίδης 2009. Γενικοῦ ἀλλὰ κατατοπιστικοῦ χαρακτήρα εἶναι καὶ ἡ παρουσίαση τῶν σημαντικότερων θέσεων τοῦ νομοῦ στὸν τόμο περὶ Μακεδονίας καὶ Θράκης τῶν ἐκδόσεων Μέλισσα, Βλαχόπουλος, Τσιαφάκη 2017, 524-557.

59. Βλ. ἐνδεικτικὰ Saripanidi 2017, 74, ἡ ὁποία ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ πὼς «the task of looking for ethnic groups in the archaeological record is a chimaera»· βλ. καὶ Saripanidi 2017, 79-81 γιὰ μιὰ ἀνάλυση τοῦ νεκροταφείου τοῦ Μικροῦ Δουκάτου σὲ σχέση μὲ τὸν χῶρο δράσης τῶν Κικόνων. Ἡ δυσκολία ἐπιτείνεται σὲ περιπτώσεις ὅπως αὐτὴ τῶν Κορπίλων, ποὺ ἀναδύονται στὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι μόνο γιὰ σύντομο χρονικὸ διάστημα.

σύντομος καὶ ἐπιλεκτικὸς σχολιασμός. Στηρίζεται ἀποκλειστικὰ στὶς πληροφορίες ποὺ παρέχονται στὶς ἀνασκαφικὲς ἐκθέσεις καὶ στὴ διαθέσιμη μέχρι σήμερα βιβλιογραφία καὶ ἀποσκοπεῖ μόνο σὲ μιὰ προκαταρκτικὴ καὶ συνοπτικὴ παρουσίαση. Ὑπόκειται, ἐπιπλέον, σὲ χρονολογικοὺς ὅσο καὶ γεωγραφικοὺς περιορισμούς. Χρονολογικὰ περιορίζεται στοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ποὺ καλύπτονται ἀπὸ τὴν παροῦσα μελέτη, φτάνοντας μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. (κατάργηση στρατηγιῶν καὶ ἵδρυση πόλεων τοῦ Τραϊανοῦ). Γεωγραφικὰ περιορίζεται στὶς θέσεις τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἑστιάζοντας στὸ νότιο τμῆμα τοῦ νομοῦ, ἀφοῦ στὸ τμῆμα αὐτὸ ἐντοπίζεται μὲ μεγαλύτερη ἀσφάλεια ὁ χῶρος ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς κοιτίδα τῶν Κορπίλων. Ἐννοεῖται πὼς ἡ σύνδεση τῶν Κορπίλων μὲ τὴ συγκεκριμένη περιοχὴ καὶ τὰ κατάλοιπά της ἰσχύει ὑπὸ τὴν προϋπόθεση τῆς ἀποδοχῆς τῶν ὅσων ἀναφέρονται πιὸ πάνω σχετικὰ μὲ τὴ χωροθέτησή τους.

Ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν καλύτερη γνῶση τῆς ἐνδοχώρας τοῦ νομοῦ Ἕβρου ξεκίνησε οὐσιαστικὰ μὲ τὸν Γεώργιο Μπακαλάκη καὶ προχώρησε σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἀπὸ τὸν διάδοχό του στὴν ΙΘ΄ Ἐφορεία Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Κομοτηνῆς, Διαμαντῆ Τριαντάφυλλο.[60] Ἀπὸ τὶς μέχρι σήμερα ἐντοπισθεῖσες θέσεις, δύο κατηγορίες παρουσιάζουν ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ὅσα ἀναλύονται ἐδῶ: οἱ περίβολοι/ὑπαίθρια ἱερὰ καὶ οἱ τύμβοι. Οἱ πρῶτοι ἐντοπίζονται σὲ κορυφὲς ὑψωμάτων, σὲ ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Ροδόπης. Ἂν καὶ συστηματικὲς ἀνασκαφὲς καὶ δημοσιεύσεις ἀπουσιάζουν γιὰ τὶς ἐντὸς τῶν ἑλληνικῶν συνόρων θέσεις, οἱ περίβολοι χρονολογοῦνται κατὰ κανόνα στὴν Πρώϊμη Ἐποχὴ τοῦ Σιδήρου καὶ ἑρμηνεύονται κατὰ βάση, ἂν καὶ ὄχι ἀποκλειστικά, ὡς ὀχυρωματικοῦ χαρακτήρα. Σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις, ἡ χρήση τους ἐκτείνεται καὶ στὰ ρωμαϊκά, ἐνίοτε ἕως καὶ τὰ βυζαντινὰ

60. Καταγράφοντας στὸ *Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο* τοῦ 1961-1962 (σσ. 258-259) τὰ πορίσματα τῆς ἔρευνας ποὺ εἶχε πραγματοποιήσει στὸν νομὸ Ἕβρου μὲ χρηματοδότηση τοῦ τότε Βασιλικοῦ Ἱδρύματος Ἐρευνῶν, ὁ Γεώργιος Μπακαλάκης σημείωνε χαρακτηριστικὰ πώς, ἐνῶ γιὰ τὴν περιοχὴ ἀπὸ τὴν Περαία τῶν Θασίων μέχρι καὶ τὴν Περαία τῶν Σαμοθρακῶν «ἐστερεώθησαν πως οἱ γνώσεις μας», ἀντιθέτως «ἐλάχιστα στοιχεῖα ὑπάρχουν διὰ τὴν περιοχὴν τὴν κειμένην πρὸς τὰ ΒΑ τῆς Περαίας τῶν Σαμοθρακῶν, ὁλοὲν δὲ γίνονται ἀραιότερα, ἐφ' ὅσον χωροῦμεν κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου». Μιὰ πρώτη μελέτη γιὰ τὶς θέσεις τῆς ἐνδοχώρας συνετάχθη ἀπὸ τὸν Δημήτριο Λαζαρίδη τὸ 1974, ἀλλὰ παρέμεινε ἀδημοσίευτη (Λαζαρίδης 1974). Γιὰ μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τῆς προόδου ποὺ σημειώθηκε ἔκτοτε, βλ. Βλαχόπουλος, Τσιαφάκη 2017.

χρόνια.[61] Ἀπὸ τοὺς ἐντοπισθέντες στὸν νομὸ Ἔβρου, ἰδιαίτερη ἀναφορὰ πρέπει νὰ γίνει στὸν περίβολο τῆς κορυφῆς «Μυτερό» ἢ «Μοναστήρι Λόφος» (τ. Τσεπέλ-καγιά) –Α τῆς Κίρκης καὶ ΒΔ τοῦ Ἄβαντα–, ὄχι μόνο γιατὶ εἶναι ὁ περισσότερο γνωστὸς βιβλιογραφικά, ἀλλὰ καὶ γιατὶ γειτνιάζει μὲ τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς προταθεῖσες μέχρι σήμερα ταυτίσεις γιὰ τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων.[62] Στὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς χώρου, ποὺ διαμορφώνεται ἀπὸ τὰ ἀπότομα βράχια τῆς κορυφῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τμήματα τοίχων, ποὺ κλείνουν τὰ μεταξύ τους περάσματα, ἐντοπίζονται ἐντυπωσιακὰ ἀναλήμματα πολυγωνικῆς τοιχοδομίας, λαξευτὲς κατασκευές, στὶς ὁποῖες ἀποδίδεται χρηστικὸς ἢ καὶ λατρευτικὸς χαρακτήρας (π.χ. πίθος γιὰ τὴ συλλογὴ νεροῦ, κόγχες γιὰ προσφορές, βωμός), σύνολα κοιλοτήτων διαφόρων διαστάσεων ποὺ ἑρμηνεύονται ὡς ἀποδόσεις ἀστερισμῶν, ἀλλὰ καὶ κεραμεική, ποὺ ἀνάγει τὴ χρήση τοῦ χώρου στὸν 9ο καὶ τὸν 8ο αἰ. π.Χ. Εὑρήματα καὶ χρονολόγηση ὁδήγησαν τοὺς ἀρχαιολόγους στὴ σύνδεση τοῦ χώρου μὲ τοὺς Κίκονες καὶ τὴν ἑρμηνεία του ὡς ἱεροῦ τοῦ Ρήσου.[63] Ἡ ἀνεύρεση, ὅμως, καὶ εὑρημάτων μεταγενέστερων περιόδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πήλινου εἰδωλίου κεφαλῆς βοδιοῦ τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, πιθανότατα ἀναθηματικοῦ χαρακτήρα, μαρτυροῦν πὼς ὁ χρόνος διατήρησε χρήση καὶ προορισμὸ καὶ στοὺς μεταγενέστερους χρόνους. Κυκλικὸς περίβολος, ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς φρουριακός, ἀναφέρεται καὶ στὸ ὕψωμα Σκοτεινό (τ. Καρανίκι-ντερέ), περὶ τὰ 2 χλμ. ΒΑ τοῦ Ἄβαντα,[64] ἐνῶ σὲ οἰκισμὸ ἢ σὲ ἱερὸ ἀποδίδονται τὰ κατάλοιπα ποὺ ἔχουν ἐντοπισθεῖ στὴ θέση «Ἐρένι» στὴν περιοχὴ Συκορράχης.[65] Ἀπὸ τὰ ὑπαίθρια ἱερά, ποὺ ἔχουν ἐντοπισθεῖ στὴν εὐρύτερη περιοχή, ἰδιαίτερη ἀναφορὰ πρέπει νὰ γίνει καὶ στὸ ἱερὸ τῆς Νίψας.[66]

---

61. Γιὰ μιὰ συνθετικὴ παρουσίαση, βλ. Τριαντάφυλλος 1990.

62. Γιὰ τὸν ὀχυρωματικὸ αὐτόν περίβολο, βλ. ἤδη Μπακαλάκης 1961, 8 καί, κυρίως, Τριαντάφυλλος 1986, 62-65. ἀρ. 3, εἰκ. 14-20. Βλ. καὶ πιὸ πρόσφατα Μάτσας 2017, 528-529.

63. Γιὰ τὴ χρονολόγηση, βλ. Τριαντάφυλλος 1986, 62· γιὰ τὴν ἑρμηνεία, Τριαντάφυλλος 1986, 65 καὶ Μάτσας 2017, 529.

64. Κατάλοιπα ἑνὸς δεύτερου περιβόλου ἐντοπίζονται 80 μ. ἀνατολικότερα. Χρονολόγηση δὲν ἀναφέρεται. Βλ. Δ. Τριαντάφυλλος, *ΑΔ* 33 (1978) Β΄2, 311.

65. Σὲ ἔκταση 500x500 μ., περὶ τὰ 5 χλμ. ΝΑ τοῦ χωριοῦ ἐντοπίσθηκε ἀρράβδωτος κιονίσκος μὲ συμφυὲς κυλινδρικὸ κιονόκρανο, καθὼς καὶ πολλὰ μικρὰ ὀξυπύθμενα ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ἀπὸ ἀβαφῆ ἀγγεῖα. Στὴ σύντομη ἀναφορὰ τοῦ *Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου* δὲν ἀναφέρεται χρονολόγηση. Βλ. Δ. Τριαντάφυλλος, *ΑΔ* 34 (1979) Β΄2, 337.

66. Γιὰ τὸ ἱερὸ τῆς Νίψας, βλ. Δ. Τριαντάφυλλος, *ΑΔ* 52 (1997) Β΄3, 880-881. Ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ εὑρήματα τῆς εὐρύτερης περιοχῆς Ἰτέας-Ἀρδανίου

Καρπὸς τῆς συστηματικῆς προσπάθειας καταγραφῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν θέσεων τοῦ νομοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐντοπισμὸς 145 περίπου ταφικῶν τύμβων. Οἱ περισσότεροι ἐντοπίζονται στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ νομοῦ.[67] Μεταξὺ τῶν τύμβων τοῦ νοτίου τμήματος ξεχωρίζουν οἱ ἀνεσκαμμένοι. Πρόκειται, συγκεκριμένα, γιὰ τὸν τύμβο τῆς περιοχῆς τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, ποὺ χρονολογεῖται στοὺς ὑστερο-ρωμαϊκοὺς χρόνους. Στὸ ἐσωτερικό του βρέθηκε λιθόκτιστος τάφος μὲ κεραμοσκεπὴ καμάρα καὶ τρεῖς κιβωτιόσχημοι τάφοι.[68] Στὰ πρῶτα χρόνια

καί ἰδιαίτερα τὰ εὑρήματα ἀπὸ τὴ θέση Πυροβολικά. Μεταξὺ αὐτῶν ξεχωρίζει θολωτὸς τάφος, στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν μοναδικὰ γιὰ τὴν περιοχὴ ἀγγεῖα τύπου Tsepina ἀλλὰ καὶ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ μὲ ἑλληνικῆς προελεύσεως ἀνθρωπωνύμια, βλ. https://www.rodiaki.gr/article/24478/spania-aggeia-diakosmhmena-entopisan-arxaiologoi-sthn-iteaebroy (προσπελάστηκε στὶς 5/1/2021). Ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ προέρχεται καὶ νομισματικὸς θησαυρὸς ἀργυρῶν πτολεμαϊκῶν νομισμάτων. Ὅσα ἀπὸ τὰ εὑρήματα ἔχουν χρονολογηθεῖ εἶναι κατά τι πρωϊμότερα ἀπὸ τὸ χρονολογικὸ πλαίσιο τῆς παρούσας μελέτης.

67. Γιὰ μιὰ πρώτη καταγραφὴ τῶν τύμβων τοῦ νομοῦ, βλ. Δ. Τριαντάφυλλος, *ΑΔ* 33 (1978) Β΄2, 311-312· γιὰ μιὰ πρώτη συνθετικὴ παρουσίαση, Τριαντάφυλλος, Τερζοπούλου 1996 καὶ Τερζοπούλου 2013, 99-103, μὲ προγενέστερη βιβλιογραφία. Γιὰ τὴ γεωγραφικὴ (πρωτίστως στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ νομοῦ) καὶ χρονολογικὴ (πρωτίστως αὐτοκρατορικῶν χρόνων) κατανομὴ τῶν τύμβων, βλ. ὅ.π. 102. Ἀπὸ τοὺς ἀνεσκαμμένους τύμβους τοῦ νομοῦ (βόρειο καὶ νότιο τμῆμα/ἀπὸ τὸν 3ο αἰ. π.Χ. κ.έ.), ἰδιαίτερη ἀναφορὰ πρέπει νὰ γίνει στὸν τύμβο τῆς Μικρῆς Δοξιπάρας-Ζώνης ποὺ ἐρευνήθηκε τὸ 2002-2003 καὶ ἔφερε στὸ φῶς ἐντυπωσιακὰ εὑρήματα –μεταξὺ αὐτῶν καύσεις νεκρῶν, πέντε ἅμαξες μὲ τὰ ὑποζύγιά τους, πέντε ταφὲς ἀλόγων, κ.ἄ.–, ποὺ τοποθετοῦν τὴ χρήση καὶ κατασκευή του στὸ διάστημα ἀπὸ τὶς ἀρχὲς μέχρι τὰ μέσα περίπου τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ. Τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα καὶ τὰ κτερίσματα τῶν νεκρῶν ἀποτέλεσαν τὸ ἀντικείμενο τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τῆς Δόμνας Τερζοπούλου (Τερζοπούλου 2013), ἐνῶ οἱ ἅμαξες καὶ τὰ ὑποζύγια τὸ ἀντικείμενο ἑνὸς συνεδρίου (Triantafyllos, Terzopoulou 2010). Γιὰ μιὰ συνθετικὴ καὶ συνοπτικὴ παρουσίαση τοῦ τύμβου καὶ τῶν εὑρημάτων του, βλ. Τριαντάφυλλος, Τερζοπούλου 2017 καὶ τὴν ἐπίσημη ἱστοσελίδα τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Μικρῆς Δοξιπάρας-Ζώνης http://www.mikridoxipara-zoni.gr (προσπελάστηκε στὶς 5/1/2021). Ἀναφορά, τέλος, μπορεῖ νὰ γίνει καὶ στὸ ὑπὸ ἐξέλιξη πρόγραμμα ἐντοπισμοῦ καὶ καταγραφῆς ἀρχαίων θέσεων –μεταξὺ αὐτῶν καὶ τύμβων– μὲ τὴ χρήση ἱστορικῶν ἀεροφωτογραφιῶν καὶ δορυφορικῶν εἰκόνων· γιὰ μιὰ πρώτη παρουσίαση τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, βλ. Donati, Avramidou ὑπὸ ἔκδοση.

68. Ὁ τάφος ἐρευνήθηκε κατὰ τὴν περίοδο τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς καὶ τὰ εὑρήματα

τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ., στὰ χρόνια ἀμέσως μετὰ τὴν κατάργηση τῶν στρατηγιῶν τῆς Θράκης καὶ τὴν ἵδρυση τῶν πόλεων τοῦ Τραϊανοῦ, χρονολογήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνασκαφεῖς ὁ τύμβος τῆς Τραϊανουπόλεως.[69] Μὲ βάση τὴ διαθέσιμη στὴν ἔρευνα εἰκόνα, οἱ τύμβοι αὐτοὶ δὲν φαίνεται νὰ διαφοροποιοῦνται μὲ τρόπο οὐσιαστικὸ ἀπὸ τοὺς τύμβους τῆς ἴδιας περιόδου ποὺ ἔχουν ἀνασκαφεῖ στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ νομοῦ ἢ ἀπὸ τύμβους τοῦ εὐρύτερου θρακικοῦ χώρου. Ἡ διάσπαρτη κατανομή τους ἔχει ἀποδοθεῖ στὴ σύνδεσή τους μὲ μεγάλες ἀγροτικὲς ἰδιοκτησίες. Ἡ εἰκόνα αὐτή, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν ἐντοπισμὸ λίγων καὶ περιορισμένης ἔκτασης θέσεων λατρευτικοῦ καὶ οἰκιστικοῦ χαρακτήρα, ὑποδεικνύει μιὰ κατὰ κώμας ἐγκατάσταση.[70]

Ἡ ἐπισκόπηση αὐτὴ εἶναι προφανέστατα προσωρινοῦ χαρακτήρα. Τὰ μέχρι στιγμῆς δεδομένα ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα τοῦ χώρου, ἐν τούτοις, φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνουν τὰ ὅσα ἀναλύθηκαν πιὸ πάνω. Ἡ ἀρχαιολογικὴ εἰκόνα τοῦ πιθανοῦ χώρου δράσης τῶν Κορπίλων δὲν φαίνεται νὰ διαφοροποιεῖται αἰσθητὰ οὔτε ἀπὸ αὐτὴν τῶν γύρω περιοχῶν ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τῶν προγενέστερων ἢ μεταγενέστερων περιόδων.

Μαρία-Γαβριέλλα Παρισάκη
Κύρια Ἐρευνήτρια
Τομέας Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητας
Ἐθνικὸ Ἵδρυμα Ἐρευνῶν
gparis@eie.gr

μεταφέρθηκαν στὸ Μουσεῖο τῆς Σόφιας, βλ. Τερζοπούλου 2013, 99-100, μὲ προγενέστερη βιβλιογραφία.

69. Γιὰ τὸν τύμβο τῆς Τραϊανουπόλεως, βλ. καὶ Τερζοπούλου 2013, 283, 295 σημ. 560, 326, 332, 338 καὶ σημ. 784, 370, 433 καὶ σημ. 1177, 1179.

70. Ὅπως ἐπισημαίνει ἡ Τερζοπούλου 2013, 117, «η απουσία ενδείξεων για την οικιστική οργάνωση της ευρύτερης περιοχής παραμένει προβληματική».

Summary

Of two articles devoted to the Thracian tribes attested in Aegean Thrace during the Hellenistic and Roman periods, the first, published here, focuses on the tribe of the Corpiloi (the second article, under the title ‘Ἔθνη Θρᾳκῶν στὴ Θράκη τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους, II. Σαπαῖοι καὶ Σαπαϊκή’, devoted to the Sapaioi, will be published in the following volume of *Τεκμήρια*). The relevant testimonia, exclusively literary, range from the first century BC –or the beginning of the second century BC for those who accept the emendation Coreli-Corpili in the text of Livy– to the beginning of the second century AD. They consist of short references in Strabo, Pliny the Elder, and Solinus, a reference to the στενὰ τῶν Κορπίλων by Appian in conjunction with the battle of Philippi in 42 BC, as well as a reference to a Κορπιλικὴ στρατηγία in Claudius Ptolemy. The present article tries to define Corpiloi’s localization, suggesting the lower course of the Hebrus river, mainly to the west but also, possibly, to the east of the river, up to the north of Ainos. In view of their relatively short emergence in ancient sources, the article also addresses the question of Corpiloi’s relation to the region’s major tribes, namely the Odrysai and the Sapaioi. Finally, a brief and preliminary overview of the region’s archaeological map indicates integration into the region’s wider cultural sphere.

Συντομογραφίες – Βιβλιογραφία

Βεληγιάννη-Τερζῆ, Χρ. 2004. *Οι ελληνίδες πόλεις και το βασίλειο των Οδρυσών: από Αβδήρων πόλεως μέχρι Ίστρου ποταμού*. Θεσσαλονίκη.

Βλαχόπουλος, Ἀ., Τσιαφάκη, Δ. (ἐπιμ.). 2017. *Αρχαιολογία – Μακεδονία και Θράκη*. Ἀθήνα.

Brixhe, Cl., Ζουρνατζῆ, Ἀ., Παρδαλίδου, Χρ. 2015. «Ένας επιγραφικός θησαυρός», στὸ Π. Τσατσοπούλου-Καλούδη (ἐπιμ.), *Αρχαία Ζώνη* Ι: *Το ιερό του Απόλλωνα*. Κομοτηνή, 210-563.

Γαλάνη-Κρίκου, Μ., Τασακλάκη Μ., Τσέλεκας, Π. 2015. *Αρχαία Ζώνη* ΙΥα: *Η νομισματοκοπία της Ζώνης*. Κομοτηνή.

Γουρίδης, Ἀθ. 2009. «Ανιχνεύοντας τη θρακική ενδοχώρα: η περίπτωση του κεντρικού Έβρου», στὸ Ζ. Μπόνιας, J. Perreault (ἐπιμ.), *Έλληνες και Θράκες στην παράλια ζώνη και την ενδοχώρα της Θράκης στα χρόνια πριν και μετά τον Μεγάλο Αποικισμό. Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου, Θάσος, 26-27 Σεπτεμβρίου 2008*. Θάσος, 237-252.

Εὐστρατίου Ν., Καλλιντζῆ, Ν. 1994. *Μάκρη: Αρχαιολογικές έρευνες 1988-1993*. Θεσσαλονίκη.

Ἡλιοπούλου, Σ. 2015. *Αρχαία Ζώνη* ΙΙΙα: *Το Νεκροταφείο. Ταφικά έθιμα και πρακτικές*. Κομοτηνή.

Κουτσουμανῆς, Μ. 2007. «Πλωτινόπολις Διδυμοτείχου: Στα ίχνη της διαδρομής της κατά τους κλασικούς και ρωμαϊκούς χρόνους», στὸ Ἀθ. Ἰακωβίδου (ἐπιμ.), *Η Θράκη στον ελληνο-ρωμαϊκό κόσμο. Πρακτικά του 10ου Διεθνούς Συνεδρίου Θρακολογίας, Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολη, 18-23 Οκτωβρίου 2005*. Ἀθήνα, 326-332.

Κουτσουμανῆς, Μ., Τσόκα, Ἀθ., Κεκές, Χρ. 2009. «Η συνέχιση της ανασκαφικής έρευνας στη Θυρέα και στην Πλωτινόπολη Διδυμοτείχου», *ΑΕΜΘ* 23, 465-470.

Λαζαρίδης, Δ.Ἰ. 1974. *Η ενδοχώρα της αιγαιακής Θράκης*. Ἀθήνα.

Μάτσας, Δ. 2017. «Νομός Έβρου. Ιστορικό και αρχαιολογικό περίγραμμα. Προϊστορικοί χρόνοι», στὸ Βλαχόπουλος, Τσιαφάκη 2017, 526-530.

Μπακαλάκης, Γ. 1961. *Ἀρχαιολογικὲς ἔρευνες στὴ Θράκη 1959-1960*. Θεσσαλονίκη.

Παρδαλίδου, Χρ. 2015. «Κεραμική», στὸ Π. Τσατσοπούλου-Καλούδη (ἐπιμ.), *Αρχαία Ζώνη* Ι: *Το ιερό του Απόλλωνα*. Κομοτηνή, 566-705.

Παρισάκη, Μ.-Γ. 2000-2003. «Τὰ στενὰ τῶν Κορπίλων καὶ τῶν Σαπαίων. Ἡ ἐπανεξέταση ἑνὸς τοπογραφικοῦ προβλήματος», *ΗΟΡΟΣ* 14-16, 345-362.

Παρισάκη, Μ.-Γ. Ὑπὸ ἔκδοση. «Ἔθνη Θρᾳκῶν στὴ Θράκη τοῦ Αἰγαίου κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους ΙΙ. Σαπαῖοι καὶ Σαπαϊκή», *Τεκμήρια* 16.

Σαμοθράκης, Ἀχ. 1963. *Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Θρᾴκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, 2η ἔκδ., Ἀθήνα.

Τερζοπούλου, Δ. 1998. «Ταφικός τύμβος στη Λάδη Διδυμοτείχου», *ΑΕΜΘ* 12, 19-29.

Τερζοπούλου, Δ. 2013. «Ο ταφικός τύμβος της Μικρής Δοξιπάρας-Ζώνης νομού Έβρου. Τα ανασκαφικά δεδομένα και τα κτερίσματα από τις καύσεις των νεκρών» (διδ. διατρ., Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης). (Διαθέσιμη διαδικτυακά ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Κέντρο Τεκμηρίωσης – Ἐθνικὸ Ἀρχεῖο Διδακτορικῶν Διατριβῶν: http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/37646#page/1/mode/2up) (προσπελάστηκε στὶς 5/1/2021).

Τριαντάφυλλος, Δ. 1984. «Ἀνασκαφὴ στὰ Ρίζια τοῦ Ἕβρου», *ΠΑΕ*, 95-106.

Τριαντάφυλλος, Δ. 1986. «Υπαίθρια ιερά στη χώρα των Κικόνων», *Θρακικά Χρονικά* 41, 57-66.

Τριαντάφυλλος, Δ. 1987. «Δοκιμαστική ανασκαφή στα Ρίζια του Έβρου», *ΑΕΜΘ* 1, 487-497.

Τριαντάφυλλος, Δ. 1990. «Οχυρωματικοί περίβολοι στην ενδοχώρα της αιγαιακής Θράκης», στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη. Πόλις και Χώρα στην αρχαία Μακεδονία και Θράκη. Πρακτικά Αρχαιολογικού Συνεδρίου, Καβάλα 9-11 Μαΐου 1986*. Θεσσαλονίκη, 683-693.

Τριαντάφυλλος, Δ. 1993. «Σωστικές και δοκιμαστικές ανασκαφές 1993. Στρύμη, Πεντάλοφος, Κομνηνά», *ΑΕΜΘ* 7, 601-618.

Τριαντάφυλλος, Δ. 1994. «Ανασκαφή ταφικών τύμβων στην περιοχή Ορεστιάδας», *ΑΕΜΘ* 8, 349-357.

Τριαντάφυλλος, Δ. 1997. «Ένας διαχρονικός τύμβος στο Σπήλαιο Έβρου», *ΑΕΜΘ* 11, 625-632.

Τριαντάφυλλος, Δ. 2000. «Λάδη Διδυμοτείχου. Τύμβος αυτοκρατορικών χρόνων σε θέση νεολιθικού οικισμού», *ΑΕΜΘ* 14, 1-7.

Τριαντάφυλλος, Δ. 2007. «Αρχαιολογικές μαρτυρίες για την παρά τον Έβρο και τον Άρδα χώρα των Οδρυσών», στὸ Ἀθ. Ἰακωβίδου (ἐπιμ.), *Η Θράκη στον ελληνο-ρωμαϊκό κόσμο. Πρακτικά του 10ου Διεθνούς Συνεδρίου Θρακολογίας, Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολις, 18-23 Οκτωβρίου 2005*. Ἀθήνα, 626-638.

Τριαντάφυλλος, Δ. 2017. «Νομός Έβρου. Ιστορικό και αρχαιολογικό περίγραμμα. Ιστορικοί χρόνοι», στὸ Βλαχόπουλος, Τσιαφάκη 2017, 531-537.

Τριαντάφυλλος, Δ., Τερζοπούλου, Δ. 1995. «Ανασκαφή ταφικών τύμβων στο Ρήγιο Διδυμοτείχου», *ΑΕΜΘ* 9, 473-485.

Τριαντάφυλλος Δ., Τερζοπούλου, Δ. 1996. «Ταφικοί τύμβοι της Θράκης. Συμπεράσματα ανασκαφικών ερευνών», *ΑΕΜΘ* 10Β, 927-948.

Τριαντάφυλλος, Δ., Τερζοπούλου, Δ. 2017. «Ο ταφικός τύμβος της Μικρής Δοξιπάρας - Ζώνης» στὸ Βλαχόπουλος, Τσιαφάκη 2017, 552-557.

Τσατσοπούλου, Π. 2015. «Εισαγωγή», στὸ Π. Τσατσοπούλου-Καλούδη (ἐπιμ.), *Αρχαία Ζώνη* Ι: *Το ιερό του Απόλλωνα*. Κομοτηνή, 16-112.

Τσατσοπούλου-Καλούδη, Π. 2005. *Εγνατία οδός. Ιστορία και διαδρομή στο χώρο της Θράκης*. Ἀθήνα.

Archibald, Z.H. 1998. *The Odrysian Kingdom of Thrace. Orpheus Unmasked* (Oxford Monographs on Classical Archaeology). Ὀξφόρδη.

Boteva, D. 2017. «'Under Cover of Carrying Succour to the Byzantines'. King Philip V of Macedon against Thracian Chiefs (Analysis of Liv. XXXIX, 35, 4)», στὸ D. Stoyanova, Gr. Boykov, I. Lozanov (ἐπιμ.), *Cities in South-eastern Thrace. Continuity and Transformation*. Σόφια, 115-124.

von Bredow, I. 1999. «Stammesnamen und Stammeswirklichkeit I. Zu den Stammesbezeichnungen der Thraker an der nordägäischen Küste vom 8.-5. Jh. v. Chr. von der Chersones bis zu Neapolis», *Orbis Terrarum* 5, 3-13.

Briscoe, J. 2008. *A Commentary on Livy, Books 38-40*. Νέα Ὑόρκη.

Briscoe, J. 2012. *A Commentary on Livy, Books 41-45*. Ὀξφόρδη.

Delev, P. 2007. «The Thracian Bessi», *AUSofia-Faculté d'Histoire* 100, 6-65.

Delev, P. 2009. «Once More on the Thracian Strategies of Claudius Ptolemy», στὸ *Gedenkschrift für Professor Velizar Velkov*. Σόφια, 245-253.

Delev, P. 2014. История на племената в югозападна Тракия през I хил. пр. Хр. (=*A History of the Tribes of South-Western Thrace in the First Millennium B.C.*). Σόφια (στὰ βουλγαρικά, μὲ ἀγγλικὴ περίληψη στὶς σσ. 469-488).

Delev, P. 2016. «Between Pharsalus and Philippi: Thrace in the Forties BC», *Thracia* 21, 49-59.

Detschew, D. 1976. *Die thrakischen Sprachreste*, 2η ἔκδ., Βιέννη.

Donati, J.C., Avramidou, Am. Ὑπὸ ἔκδοση. «Exploring the Topography and Landscape of Aegean Thrace through Historical Aerial Photographs», στὸ *Between the Aegean and the Danube: Thracians, Greeks and Celts in the Balkans during the Classical and Hellenistic Periods, Sofia 19-23 September 2018*.

Fol, A. 1975. Тракия и Балканите през ранно-елинистическата епоха (=*Thrace and the Balkans in the Early Hellenic Epoch*). Σόφια (στὰ βουλγαρικά, μὲ ἀγγλικὴ περίληψη στὶς σσ. 258-268).

Gerov, B. 1978. «Плиний Стари като извор за тракийските земи» (=«Der Ältere Plinius als Quelle für die thrakische Länder»), *Filologija* 3, 3-20 (= *Beiträge zur Geschichte der römischen Provinzen Moesien und Thrakien. Gesammelte Aufsätze*. Ἄμστερνταμ 1998, 411-428) (στὰ βουλγαρικά, μὲ γερμανικὴ περίληψη).

Hatzopoulos, M.B. 1983. « La politique thrace des derniers Antigonides », *Pulpudeva* 4, 80-87.

Iliev, J. 2015. «The Roman Conquest of Thrace (188 B.C.-45 A.D.)», *Aristonothos* 9, 129-142.

Isaac, B. 1986. *The Greek Settlements in Thrace until the Macedonian Conquest* (Studies of the Dutch Archaeological and Historical Society 10). Leiden.

Jones, A.H.M. 1971. *Cities of the Eastern Roman Provinces*, 2η ἔκδ., Ὀξφόρδη.

Loukopoulou, L.D. 1987. «*Provinciae Macedoniae finis orientalis*: The Establishment of the Eastern Frontier», στὸ M.B. Hatzopoulos, L.D. Loukopoulou, *Two Studies in Ancient Macedonian Topography* (Μελετήματα 3). Ἀθήνα, 61-110.

Loukopoulou, L.D. 1989. *Contribution à l'histoire de la Thrace Propontique* (Μελετήματα 9). Ἀθήνα.

Loukopoulou, L.D. 2004. «Thrace from Nestos to Hebros», στὸ M.H. Hansen, T.H. Nielsen (ἐπιμ.), *An Inventory of Archaic and Classical* Poleis. *An Investigation Conducted by the Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*. Ὀξφόρδη, 870-884.

Lyubenova, D. 2017. «Kypsela through Its History and Coinage (4th-3rd Century BC)», στὸ D. Stoyanova, G. Boykov, I. Lozanov (ἐπιμ.), *Cities in Southeastern Thrace. Continuity and Transformation*. Σόφια, 103-110.

Meloni, P. 1953. *Perseo e la fine della monarchia macedone*. Cagliari.

Mihailov, M. 1967. «Към въпроса за стратегиите в Тракия» (=« Sur les stratégies en Thrace »), *AUSofia – Faculté des Lettres* 61/2, 31-50 (στὰ βουλγαρικά μὲ γαλλικὴ περίληψη).

Mottas, Fr. 1989. « Les voies de communication antiques de la Thrace Égéenne », στὸ H.E. Herzig, R. Frei-Stolba (ἐπιμ.), *Labor omnibus unus. Gerold Walser zum 70. Geburtstag dargebracht von Freunden, Kollegen und Schülern* (*Historia* Einzelschriften 60). Στουτγκάρδη, 82-104.

Pantos, P.A. 2001. «Der Tumulus in der Nähe von Nea Orestias, Bezirk Evros, im Griechischen Thrakien», στὸ Ἀλ. Ἀλεξανδρῆ, Ἰφ. Λεβέντη (ἐπιμ.), *Καλλίστευμα. Μελέτες προς τιμήν της Όλγας Τζάχου-Αλεξανδρή*. Ἀθήνα, 425-432.

Parissaki, M.-G. 2009. « Étude sur l'organisation administrative de la Thrace à l'époque romaine. L'histoire des stratégies », *REG* 122, 319-357.

Parissaki, M.-G., 2013. « L'abolition du système des stratégies en Thrace et le programme d'urbanisation de l'empereur Trajan. Réflexions sur le processus d'une réforme administrative », στὸ M.-G. Parissaki (ἐπιμ.), *Thrakika Zetemata* II: *Aspects of the Roman Province of Thrace* (Μελετήματα 69). Ἀθήνα, 65-84.

Parissaki, M.-G. 2015. «Reconstructing the Tribal History of the Middle Strymon Valley: The Impact of the Muletarovo Inscription», στὸ L. Vagalinski, E. Nankov (ἐπιμ.), *Heraclea Sintica: From the Hellenistic Polis to Roman Civitas (4th c. BC-6th c. AD)* (Papers of the American Research Center in Sofia 2). Σόφια, 36-46.

Parissaki, M.-G., 2018. «In Search of Territories in Southwestern Thrace: The *Peraia* of Samothrace, the Strategy of Korpilike and the *Civitas* of Traianopolis», στὸ L. Vagalinski, M. Raycheva, D. Boteva, N. Sharankov (ἐπιμ.), *Cities, Territories and Identities. Proceedings of the First International Roman and Late Antique Thrace Conference, Plovdiv 3rd-7th October 2016*. Σόφια, 13-20.

Parissaki, M.-G. Ὑπὸ ἔκδοση. « Thrace et Cyzique », στὸ N. Badoud, A. Robu (ἐπιμ.), *Les Italiens dans l'espace égéen à l'époque hellénistique. Recensement géographique, analyse historique. Actes du colloque de l'Université de Fribourg, 19-20.01.2017*. Βασιλεία.

Paunov, E.I. 2013. *From* Koine *to* Romanitas*: The Numismatic Evidence for Roman Expansion and Settlement in Bulgaria in Antiquity (Moesia and Thrace, ca. 146 BC – AD 98/117)* (ἀδημ. διδ. διατριβή, Πανεπιστήμιο τοῦ Cardiff (https://cardiff.academia.edu/EvgeniPaunov) (προσπελάστηκε στὶς 5/1/2021).

Saripanidi, V. 2017. «Constructing Continuities with a 'Heroic' Past: Death and Political Ideology in the Archaic Macedonian Kingdom», στὸ A. Tsingarida, I.S. Lemos (ἐπιμ.), *Constructing Social Identities in Early Iron Age and Archaic Greece* (Étude d'Archéologie 12). Βρυξέλλες, 73-170.

Sharankov, N. 2015. «Нови данни за тракийските стратези», *Arheologija (Sofia)* 56/1-2, 62-78.

Sharankov, N. 2016. «Notes on Greek Inscriptions from Bulgaria», *Studia Classica Serdicensia* V – *Monuments and Texts in Antiquity and Beyond. Essays for the Centenary of Georgi Mihailov (1915-1991)*. Σόφια, 305-361.

Tacheva, M. 1983. «Кьм историческата география на древна Тракия», *Vekove* 1983/6, 5-8 (στὰ βουλγαρικά, ἄνευ ξενόγλωσσης περίληψης).

Tacheva, M. 2000. «Тракийските стратегии и Траяновата урбанизация», στὸ *Vlast i Sotsium v rimska Trakija i Mizija*. Σόφια, 32-47 (στὰ βουλγαρικά, ἄνευ ξενόγλωσσης περίληψης).

Tafel, G.L.Fr. 1842. *De via militari romanorum Egnatia qua Illyricum, Macedonia et Thracia iungebantur*. Τυβίγγη (ἐπανέκδ. Λονδῖνο 1972).

Thollard, P. 1987. *Barbarie et civilisation chez Strabon. Étude critique des livres III et IV de la Géographie*. Παρίσι.

TIB 6 = Soustal, P. 1991. *Thrakien (Thrake, Rodope und Haimimontos), Tabula Imperii Byzantini*, τόμ. 6. Βιέννη.

Triantafyllos, D., Terzopoulou, D. (ἐπιμ.). 2010. *Horses and Wagons in the Ancient World. Proceedings of a One-Day Scientific Meeting, Orestiada-Greece, September 30, 2006*. Ὀρεστιάδα.

Tomaschek, W. 1893. *Die alten Thraker. Eine ethnologische Untersuchung* (Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften 128/4). Βιέννη, 1-130.

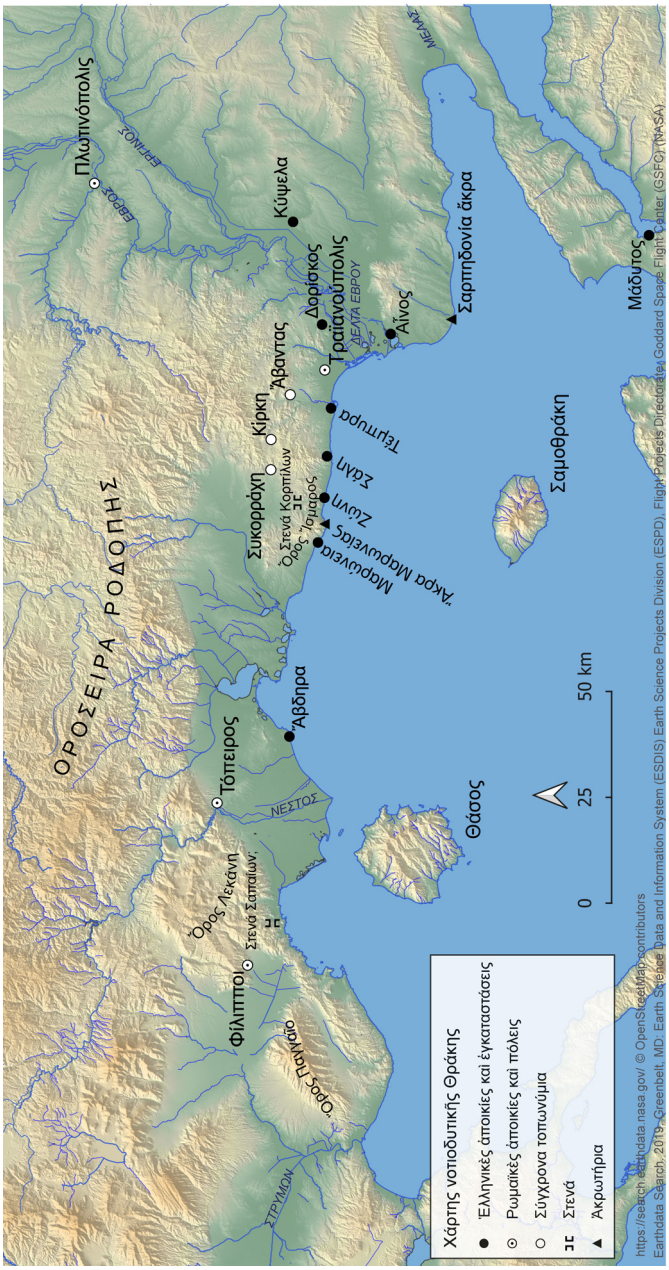

1. Χάρτης τῆς νοτιοδυτικῆς Θράκης. Σημειώνονται οἱ σημαντικότερες ἀπὸ τὶς θέσεις ποὺ ἀναφέρονται στὸ κείμενο. © Μαρία-Γαβριέλλα Παρισάκη, Βύρων Ἀντωνιάδης.